

MAAKODU

ABILINE KODUS, ASJATUNDJA AIAS! • NOVEMBER 2016

*Telli
ja tule meiega*
IRAANI!

**Romantiline
aed Muhus**

**MAAPIRN –
lill või juurvili?**

**Kodune spaa
laante rüpes**

Terje Luige

*Raba talu
vallatud kurvid*

hind 3.50 €

HÜPOKOER – LASTE ELUPÄÄSTJA

ISSN 0235-6899

9 770235 689028

 ABLOY[®]

abloy.ee

On ka lihtsamaid viise vara kaitsmiseks!
Tugevad ja ilmastikukindlad ABLOY tabalukud.

NOVEMBER 2016

- 8 Moskvast Mahtrasse kodu rajama
- 20 Õnneliku lapse unistustetuba
- 26 Mitte tulest ega veest, vaid vasktorudest
- 30 Kui pakane keerab kraani kinni
- 34 Portselanimaalija lopsakas aed
- 46 Uhke ja õitsev sügislill – maapirn
- 48 Advendiootus...
- 50 Külma trotsivad kaunitarid
- 56 Retk suurte aednike jälgedes
- 60 Imeline Iraan
- 64 Turgutuskambriid metsade süles
- 68 Mäng väga tähtsatele meestele
- 70 Vanaema retseptid uues võtmes
- 76 Hüpokoer – armastusega kasvatatud elupäästja
- 80 Novembri üritused
- 82 Ristsõna

50

46

64

70

76

lugeja kirjutab

Head lugejad, ootame teilt kirju, häid nõuandeid ja tagasisidet! Kirjutage, mis teile meeldis eelmises ajakirjas või millest sooviksite lugeda, meiliaadressil maakodu@maakodu.ee või saatke kirjad Narva mnt 13, 10151 Tallinn.

Tere!

Seekordses ajakirjas oli tore lugemine auhinnatud kodudest ja aedadest. Õnnitlused võitjatele! Teistest huvitavatest lugudest meeldis artikkel Šveitsi taimedest ja kasvuhoones levivatest tomatite haigustest.

Tervitades
Reet Sault

Maitsekas kodu

Mind võlus "Alati päikeseline Künka talu". Väga maitsekas, ei midagi ülepakutut. Ehe Eestimaa kodu oma lihtsuses ja võlus. Maja meenutab väljast minu enda lapsepõlvkodu. Jaksu pererahvale!

Lugupidamisega
Livia Silvet

Maakodu,

kõik teie kodudest kirjutatud lood olid inspireerivad, aga eriti "Päikesekarva pärl Tahkurannas". Sellist värvirõõmu ja mängulisust on südantsoojendav vaadata.

Värvirohket sügist soovides
Milvi Tiit

Taas päikesekiirtes pihlapuud

Kõige rohkem meeldis "Pehelgas, jahumari ja teised pihlakad". Sel aastal oli pihlakatel punavaid marju eriti palju. Nii ilusad puud imetoreda sügisvärvusega!

Lugupidamisega
Marge Palm

Nõuandenurgake

TALVEKÜLMA KAITSEKS

Rooseide katmine läks kiiruga meelest? Parem hilja kui ei kunagi. Varuge kuiva mulda, millega lõigatud pöösad üles mullata. Ärge võtke seda pöõsa kõrvalt peenrast, muidu võivad juured külma saada. Turvast ärge kasutage, sest see võib vettida ja jäätuda. Selline kate ei hoia sooja, jää all tekib õhupuudus.

JAH, soovin tellida ajakirja Maakodu!

Maksja/tellija andmed

EESNIMI _____

PEREKONNANIMI _____

ADDRESS _____

(tänav/talu, maja/korter, linn/asula, vald, maakond, sihtnumber)

TELEFON _____

E-POST _____

Kingisaaja andmed

EESNIMI _____

PEREKONNANIMI _____

ADDRESS _____

TELEFON _____

Tellimuse soovitatav algus*

ESIMESEL VÕIMALUSEL ALATES

KUUPÄEV/
ALLKIRI: _____

MÄRGISTA SOOVITUD PERIOOD	Püsimakseleping	3 kuud	6 kuud	12 kuud
	2,70 €/kuus	7,86 €	15,07 €	29,16 €

* Tellimus jõustub pärast arve tasumist

MARGISTATA
Litsents nr 971

MAKSTUD
VASTUS EESTI

AS Ekspress Meedia
Narva mnt 13
10151 Tallinn

MAAKODU

TAMREX

Maailma parimad kummikud!

käsitööna
valmistatud
kvaliteetsed

NOKIAN TAMREX Winter talvekummikud

art 88-701
HIND 89 €

Talvekummikud karvase voodri ja vildist sisetallaga. Vastupidavad paksu voodriga talvekummikud ka libedaga kandmiseks. Valmistatud 100% naturaalsest kummist. Naelte (libisemistõkke) kinnitamise võimalus. Paks ja karvane vooder. Madal sääreosa. Sääre küljel kergesti lukustatava klambri reguleerimisrihm. Eemaldatav vildist sisetald. Materjal talub -40°C . Lai liist. Värv: must

NOKIAN Kevo Outlast kummikud

art 88-573
HIND 139 €

Sportliku joone ja temperatuuri reguleeriva Outlast® voodriga kummikud. Uudne Outlast® vooder tagab jalgadele stabiilse temperatuuri nii suvel kui ka talvel. Kõikides suundades libisemiskindel uue põlvkonna välisald. Talla muustrisse ei kogune muda ega pinnast. Naelte (libisemistõke) kinnitamise võimalus. Sääre küljel kergesti lukustatava klambri reguleerimisrihm. Topelt tugevdusega kann-, külje- ja ninosa. Põrutust neelav termoisolatsiooniga sisetald. Stabilisaator sise- ja välisalla vahel. Mustust ja pori hulgav pinnaviimistlus. Väljaulatuv naga kannal lihtsustab kummikute jalast äravõtmist. Materjal talub -40°C . Lai liist. Värv: must

NOKIAN
FOOTWEAR

Iga ilmaga!

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 31.12.2016 või kuni kaup on ätikubi

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN
Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusesepi 35

TARTU
Aardla 114, Ringtee 37a

PÄRNU
Riia mnt 169a, Savi 3

RAKVERE
Pikk 2

VILJANDI
Riia mnt 42a

JÕHVI
Tartu mnt 30

VÖRU
Piiri 2

VALGA
Vabaduse 39

NARVA
Maslovi 1

HAAPSALU
Ehitajate tee

PAIDE
Pikk 2

JÕGEVA
Tallinna mnt 7

TÜRİ
Türi-Alliku

Värske vaimuga

Nüüd mil aed on sätitud talvekorterisse ja olemine muutub suuresti tubaseks, on parim aeg hakata vaimu ja hinge harima: lugema, õppima, minna kursustele, koolitustele või sootuks kooli.

Mulle tundub, et õppimine on täiskasvanute hulgas järjest popimaks saanud. Paljud sõbrad-tuttavad on läinud n-ö uuele ringile ja võtnud taas ette koolitee. Eriala valiku on tinginud aga elu ise – olgu selleks siis konkreetne vajadus, kogemus või ka äriplaan. Kes soovib õppida siidrit või veini valmistama, kes lilleseadet, metsamajandust, puutööd, kalakasvatust või hobuhooldamist, jne.

Paljud osalevad lühikursustel, koolitustel, õppepäevadel või huviringides. Ise käin juba mitmendat aastat koos töökaaslastega keraamikaringis. See on omaette teraapia, kus üks vormitu ja ilmetu savikätkar muutub tundidega sinu enda käte abil millekski käegakatsutavaks.

Hästi popid on toiduvalmistamise koolitused, neid on tõesti seinast sein – makroonidest verivorstideni. Kui sügisel ennast Tallinna Ülikooli pärimistaina valmistamise koolitusele kirja panin, selgus, et tahtjaid oli palju rohkem, kui kööki oleks mahtunud. Tuli välja, et pealtnäha nii lihtne ja igapäevane asi nagu pärimistaina kõigil sugugi ei õnnestu ning on nippe, mida retseptiraamatutes kirjas pole.

Ka meie siin Maakodu toimetuses õpime iga päev ja sellest sügisest oleme valmis lugejatele pakkuma ajakirja ka digiversioonis, mida saate lugeda arvutist või muust mobiilsest seadest aadressil digileht.maakodu.ee. Sealt leiata rohkem kauneid fotosid ja pildigaleriisid. Kõikidele meie tellijatele on Maakodu digiajakiri tasuta, ostes maksab see 1,99 kuu.

Kadri Tramm

Maakodu peatoimetaja

Uus!

digileht.maakodu.ee

www.maakodu.ee

facebook.com/maakodu

[@Maakodu](https://www.instagram.com/maakodu)

PEATOIMETAJA

Kadri Tramm
661 3370, kadri.tramm@maakodu.ee

TEGEVTOIMETAJA

Kristel Kirss
661 3373, kristel.kirss@maakodu.ee

TOIMETAJAD

Marju Reitsak
661 3374, marju.reitsak@maakodu.ee

Jaan Mettik
jaan.mettik@maakodu.ee

Jana Rand
661 3375, jana.rand@maakodu.ee

KEELETOIMETAJA

Ene Leivak 661 3356

KORREKTOR

Merike Järvlepp 661 3372

KUJUNDAJA Piret Väljataga

REKLAAM Kersti Kuldma
680 4646, kersti.kuldma@ekspressmeedia.ee

TOIMETUSE AADRESS:

Narva mnt 13, 10151 Tallinn
Väljaandja Ekspress Meedia AS
Trükk AS Printall
Kaanefoto Birgit Püve

LEVI JA TELLIMINE 680 4444, klienditugi@ekspressmeedia.ee

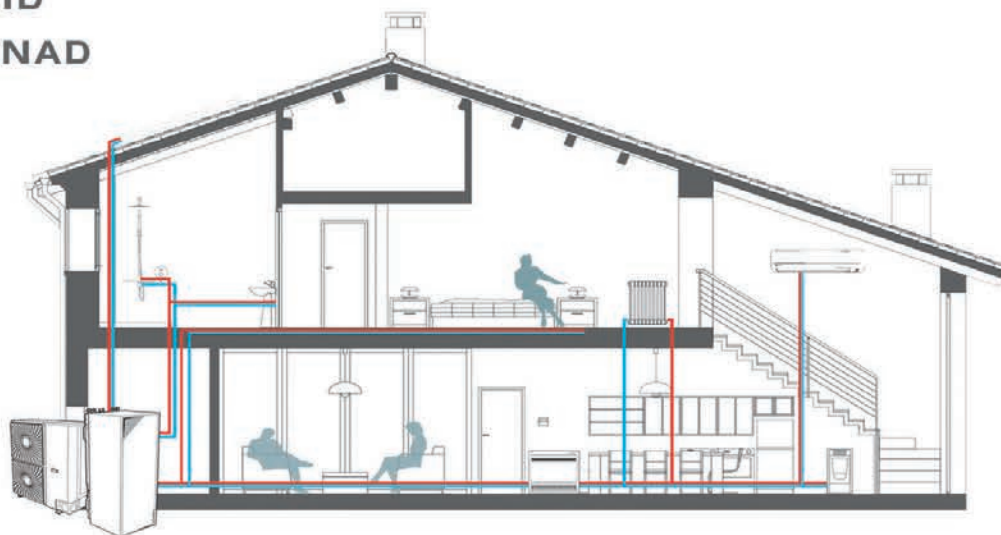
MAAKODU

- AASTARINGNE PÕHIKÜTE
- KÜTTEVÕIMSUS TAGATUD KA -25 °C
- KASUTEGUR (COP) KUNI 5.04
- KAUGJUHTIMISE VÕIMALUS ÄPIGA
- PÖRANDAKÜTTELE JA RADIAATORITELE
- EELDATAV KASUTUSIGA 20 AASTAT

ELAMUTE JA KORTERITE KÜTTESÜSTEEMIDE TERVIKLAHENDUSED JA HOOLDUS

- PÄIKESEKÜTE
- ÕHK-VESI SOOJUSPUMBAD
- MAASOOJUSPUMBAD
- ÕHKSOOJUSPUMBAD
- KATLAD
- VEESÄRIGA PLIIDID
- KESKKÜTTE KAMINAD
- PÖRANDAKÜTE
- RADIAATORID
- AUTOMAATIKA

Moskvast Mahtra

Veerand sajandit tagasi kolis Terje Luik Moskvast Eestisse ja hakkas koos poegadega renoveerima räämas Raba talu. Viimase 15 aasta jooksul on ta hakkama saanud hämmastava eneseteostusega. Alustades aianduse aabitsatõdedest, koolitas end aednikuks ja rajas imepärase, rohkesti tunnustust saanud aia.

Tekst **Helju Koger**
Fotod **Sven Arbet**

Filmis “Vallatud kurvid” kaksikõdesid Maretit ja Vaiket mänginud Terje Luik kadus aastateks eestlaste vaateväljast. Näitlejaks saada ta siiski ei ihanud. Kolis pärast abiellumist Moskvasse ja õppis esialgu õpetajaks, seejärel tollases Leningradis tele-režissööriks. Sellest elukutsesest oli unistanud juba koolipõlves. 17 aastat töötas ta Kesktelevisioonis laste- ja noortesaadete režissöörina.

Edu tiivustas ning lõpuks kasvas töökoormus nii suureks, et hakkas tervisele. Noorem poeg Martin oli teismeline, temale jäi napilt aega. Õnneks sündis vanem poeg Aleksander ehk Sass ema pidurit tõmbama.

“Ühtäkki tundsingi, et tahan koju,” meenutab Terje, “aga kodu Eestis enam polnud. Hakkasime otsima maakohta, sest olin linnast ja inimestega suhtlemisest väsinud. Leidsime talu Tallinna lähedal Lükatil, aga lepingut ei jõudnud

ssse kodu rajama

veel sõlmida. Kinnisvara hinnad tõusid, ka tolle talu peremees ajas hinna üles. Pidime kiiresti midagi odavamalt leidma. Siinne koht oli tasku järgi, südatalvel aga ei saanud sellest õiget pilti.”

Haamer lendas läbi sein

Terje tunnustab, et pole talu taastamisest ja kodu rajamisest erilist numbrit teinud. Lihtne see ei olnud. Nüüd veerand sajandit hiljem aga tundub nii mõnigi asi naljakas.

Pärast eakate põliselanike lahkumist oli talu käinud käest kätte ja koht muutunud täiesti elamiskõlbmatuks.

Lisaks leidis Luige pere eest koera üheksa kutsikaga ning 40 meetri pikkuse kasvuhoone, kus oli kasvatatud roosiistikuid. Köögis kõrgus mul lahunnik, laest tilkus vesi, põrandasse oli hakatud auku kaevama. Ettevõtlik Martin korjas tühjad pudelid kokku, viis poodi ja ostis koolis vajamineva kalkulaatori.

Aed on lasipuudega jagatud neljaks osaks. Ühesugune katus on nii majal, kaevul kui ka lauda varemeil.

→ lk 11

Iga inimene vajab tunnustust

Kes Terje Luike tunneb, teab, et energiat kogub ta pidevalt tegutsedes. Kui midagi ette võtab, siis seda ka põhjalikult teeb.

Koolitöö kõrvalt Juurus ja hiljem Hagudis vene keelt õpetades – tal on lisaks pedagoogikutse – jäi aega ka külaellu sukelduda.

Terje valiti külavanemaks. Seda kohustust võttis ta suure pühendumisega ning pani külas seltsielu käima. Terje lõi külateatri, kus ise lavastas, koos käis laulukoor. Tegutsema hakkas haridusselts ja Mahtra sõja 150. juubeliaastaks anti ühiste jõududega välja raamat “Mahtra küla”.

Kõige suurem ettevõtmine oli Mahtra sõja 100. aastapäevaks ehitatud rahvamaja renoveerimine külakeskuseks. Küla elas ja mõnigi ema rõõmustas, et tema poeg, kes muidu raamatuid lahti tehagi ei tahtnud, hakkas näiteringis osaledes lugema.

Mitmel põhjusel taandus Terje külavanema ametist ning nüüd on tema seltsielu suuresti seotud iluaiandusega. Tema aeda käivad vaatamas paljud huvilised. 2003. aastal asutas ta aiaklubi, kus kümnekond naist ajab ühesugust asja – vahetab kogemusi ja taimi, käib ekskursioonidel ning võtab huvilisi vastu marsruudil “Mahtra vinged naised”. Nende hulka kuulub Elve Veide, kelle aed on vallas ja talukonkursil tunnustust saanud. Vaatamist väärt on Ebbe Sündema jõudsalt arenev retroaed ja Milvi Pareki kodu, kus hobi korras tehakse ka Mahtra nimega koduveini, mida saab ekskursantidele pakkuda. Terje on veendunud, et inimesi tuleb tunnustada. “Eestlased on sageli kitsid kiitma. Aga teise inimese kiitmine ei võta sinult midagi ära, pigem annab juurde,” võtab Terje kokku ühe oma elutõe.

Terje Luik oma muuseumitoa aknal.

Mis otsast peale hakata? Ühel päeval viskas Sass uudishimust haamri vastu köögiseina, mis sealt vaevata läbi lendas. Nüüd oli teada, kustkohast kevadel alustada – majas oli vamm ja seinad pehkinud.

Mõnda aega said nad olla Lükatil, aga sõit uude kohta oli aeganõudev. Kasvuhoones lокkas malts, sellele laotasid nad magamiskotid – küljalune sai pehme. Aga päike küttis ja ühel hommikul lausus Sass: “Ema, küll on raske tomat olla.”

Pehkinud palkidest sein võeti maha, uus laoti Narva plokkidest. Mõlemad pojad olid usinasti ametis, aga oskusi nappis. Igasuguseid tagasilööke tuli ette, ent paari aasta pärast võis sisse kolida.

Varem mitu korda ümber ehitatud rehielamule tehti üks osa juurde, peale pandi ruberoidkatust. Pika hoone otsa rajati hiljem garaaž. Laudaosast olid alles müürid, millel nüüd edasise lagunemise vältimiseks peal kivikatus nagu elumajalgi. Müüride vahel on kamin ja väike puhkenurk.

Kui Martin oli pärast kooli lõpetamist Ameerikasse sõitnud ja Sass oma elu peale siirdunud, jäi Terje üksinda. Kõik polnud kaugeltki valmis. Köögis, aga ka rahakotis haigutas tühjus.

Alati abivalmis naabrimehe Ilmari pööningul oli ta näinud pikki servamata laudu. “Mida nendega teed?” tundis Terje huvi. “Seisavad niisama. On sul vaja?” küsis naabrimees vastu.

Terjel oli kodus taldlihvija, sellega sai laud puhtaks. Ta kattis need mati lakiga, tuttavate pojad Rain ja Siim Parek lõikasid parajaks ning sättisid riulid paika. Prantsusmaal oli ta ühes köögis näinud toredat pliidikummi, seesugust tahtis endalegi. Selle meisterdas tuttav mees Jaanus Luks. Terje tellis juurde laua, pingid ja kapi, ning köök sai sisustatud. Köögis on palju riuleid, lisaks käepärased paigad küttepuude tarvis. Nüüdseks siitilmast juba lahkunud naabrimeest Ilmar Volratit meenutavad tema tehtud ja kingitud järid. Kõik on mugav ning käepärane: igal potil-pannil ja kausil-kopsikul siin oma koht.

Köögis on servamata laust lihtsad riulid ning käepärased paigad küttepuude tarvis.

Kaminaga elutuba on osalt muuseum ning seotud filmiga "Vallatud kurvid". Siin näeb filmiga seotud esemeid ning peakatteid.

Kaminaga elutuba on ühtlasi ka muuseumituba, mille Terje sisustas "Vallatute kurvide" 50. aastapäevaks. Kui temast õpetaja sai ja lapsed teada said, kellega tegu, soovisid nad pilte näha. Nii võttiski Terje fotod albumist välja, las kis raamida ja pani seinale.

Muuseumi avamisele kutsus ta filmiga seotud inimesi, lastele korraldas jalgrattasõidu võistlused...

Lisaks fotodele on väljas ka mootorratturi kiver ja kindad, muu hulgas ka hulk tema kübaraid ning teisi peakatteid. Ta näitab meelsasti, kui lihtne on nendega välimust muuta.

Terje kunstnikust emal Laine Lepal oli palju tunnustust saanud koduaed. Kihk enda ümber ilu luua oli tütreski peidus. Nii lõi terje tema välja himu oma maalappi harida. Aga suur oli ka vajadus pärast külavanema ameti mahapanekut end muul alal tõestada.

Kõigepealt oli tarvis aias mingi kord luua, sodi ja räpsu andis minema vedada. Kasvuhoone tuli lammutada. Seal olid nad isegi tomateid kasvatanud ja päris head saaki saanud.

Tahtmine oli küll suur, aga linnas kasvanud naisel puudusid igasugused aiatöö oskused. "Ausalt öeldes õppisin ma kõigepealt õigesti maad kaevama," naerab Terje nüüd. "Ostsin aiandusraamatuid ja lugesin ajakirju, käisin laadadel ja ilusates aedades, kus teinekord oma lõpu-

tute küsimustega peremehe-perenaise ära tüütasin. Õppimiseks on palju võimalusi. Kogu raha kulus taimedele ja muidugi ka aeg."

Viisteist aastat peamiselt ta aias elaski. Raskeimatele töödele tuli palgata ka mehi ja masinaid, vahel ulatasid oma abikäe sõbrad ja head tuttavad. "Nüüd siis on aed lõpuks valmis," tõdeb Terje.

See ei tähenda sugugi, et saaks jalad seinale visata. Muruniitmine, rohimine ja muud hooldestööd nõuavad pea iga päev aias nookitsemist.

Terje püüdis selle poole, et põldude vahel asuv 0,8 ha suurune aed sulaks loodusega kokku. Värvet on aias varakevadest hilissügiseni. Aia ümber pole piirdeaeda. Mõõdasõitja võib siin julgesti peatuse teha ja pilgu sisse heita. "Puhas rõõm, kui see meeldib ka teistele," ütleb Terje.

Veesilm ja kõrrelised peavad olema

Kunagi olnud Raba talus kõrts ning aia kujundamisel ongi perenaine seda arvestanud. Aed on lasipuudega jagatud neljaks osaks. Lasipuu on teatavasti postidele toetuv põikpuu, kuhu seoti kinni hobused.

Eesaed asub kahel tasandil, millest ülemine on kiviktaimla. Siia kogus Terje eri kujuga kive, ta armastab neid: "Kivid on dekoratiivsed, hoiavad soojust ja niiskust ega lase ka umbrohtu

TAMREX

TAMREX pole lastepood!

AGA. Meil ON mõned
FANTASTILISED LASTETOOTED!

Hinnad sisaldavad käibemaksu 20% ja kehtivad kuni 31.12.2016 või kuni kaup on jätkub!

Woolpower®
ÖSTERSUND

WOOLPOWER
Meriinovillane
kaelusmüts

roosa W3652/64

sinine W3652/84

25 €

WOOLPOWER
Pika lukuga
meriinovillane kampsun

roosa W3234/64 sinine W3234/84

roheline W3234/94

79 €

WOOLPOWER
Paksud meriinovillased
lastesokid

sinised W3424/84

roosad W3424/64

rohelistes W3424/94

12 €

WOOLPOWER
Meriinovillased karupüksid

roosad W3342/64

sinised W3342/84

41 €

NOKIAN
FOOTWEAR

NOKIAN
Wintry Plus
Sooja voodriga
laste talvekummikud

roosad 88-494-53

mustad 88-494-01

43 €

TAMREX OHUTUSE OÜ

Tel 654 9900 Faks 654 9901 e-post: tamrex@tamrex.ee www.tamrex.ee

TALLINN
Laki 5, Pärnu mnt 130, Katusepapi 35

TARTU
Aardla 114, Ringtee 37a

PÄRNU
Riia mnt 169a, Savi 3

RAKVERE
Pikk 2

VILJANDI
Riia mnt 42a

JÕHVI
Tartu mnt 30

VÖRU
Piiri 2

VALGA
Vabaduse 39

NARVA
Maslovi 1

HAAPSALE
Ehitajate tee

PAIDE
Pikk 2

JÕGEVA
Tallinna mnt 7

TÜRI
Türi-Alliku

Liigirikas aed
ja põnev kujundus.

vohama.” Aeda pooleldi varjava kuuseheki ääres on kõrge, emalt saadud hiigel-elupuu, ka sabiina kadakas selle kõrval laiutab võimsalt. Haruldast põldjalakat ‘Jacqueline Hillier’ on mitmel korral näpistanud külm. Perenaisele meeldibki, et sellest on kujunenud lopsakas põõsas, kuigi võinuks sirguda isegi kahemeetrine puu.

Aia teist osa nimetab Terje märgaiaks. “Igas aias peavad kindlasti olema kõrrelised ja veesilm,” toonitab naine. Tema üks lemmikuid on habe-stepirohi, sellest taimest oskab ta nii põnevalt rääkida, et lapsedki jäävad kõrvu kikitama. Kui tuul selle 20 cm pikkused ohted laiali len-

nutab, jäävad nad mulda kinni ning tuul keerutab need maasse, nagu keeraks kruvi. Kui muru ei niidaks, võiks kogu aed habe-stepirohtu täis olla. Kõrrelisi on ka kahe tiigiga ojakese kaldal, kus vesi vuliseb rõõmsalt, kui kaks pumpa sisse lülitada.

Üle oja viib sillake, kaldal õitsevad floksid, roosid, hostad, Preževalski kobarpea, ojas roosad vesiroosid.

Kuningliilia ‘Regale’ on roosikasvataja Mart Ojasalu kingitud ning istutatud. Kõik roosid on temalt ostetud – ja neid on aias palju – ning Terje nimetab tuntud roosikasvatajat oma aia risti-

isaks. Kui Ojasalu nimetas Terje tööd “tõeliselt ilusaks aiaks”, tundis perenaine suurt rõõmu.

Punaselehine sarapuu, mis ka punaseid pähk-
leid kannab, on Aleksandri puu, Martinil on tam-
med. Igal lapselapselgi on oma puu. Aia äärde
jääb looduslik lepasalu. Selle lähedale istutas
Terje oma ema Laine Lepa mälestuseks kahe
tüvega halli lepa lõhislehise vormi. Need tüved
oleksid nagu ema ja tütar. “Aga kas ma olen ikka
oma ema vääriline,” kahtles Terje.

Otsustamise jättis ta oma õpetajale, Haide
puukooli peremehele Arnold Hannustile, kes
arvas, et kaks tüve võib julgesti jätta.

Lepasalu ees pingil võtab aia perenaine tei-
nekord istet, et enda loodule pilk peale heita.

“Kuiva jõe” rajamise mõtte sai Terje Arnold
Hannusti aiast. Ta toonitab, et tegu pole Jaapani
aiaga, nagu tihtipeale arvatakse, kasutatud on
vaid Jaapani aia võtteid. Jõe sängis on mõnus jalut-
tada: kahele poole jäävad kaljused nõlvad ja väi-
kesed künkad, millest mõned üsna rohelised.
Tunda võib, et siin on ka kraadike soojem kui
“kuiva jõge” ümbritsevas pargis.

Kalda ääred on kindlustatud suurte graniit-
kividega, mis sõna otseses mõttes istutati kalda
sisse. Igale kivile tehti pesa. Kui kivid lihtsalt

Üle kahe tiigiga oja
viib väike sild. Oja
kallast ehib värvikas
seltskond - Preževalski
kobarpea, põõsas- ja
pinnakatteroosid,
floksid...

Vaade Terje
liigirikkale pargile.

*Maa-aiast viib värav parki,
millest vasakule jääb "kuiv jõgi".*

Padjandtaimed loovad
vahvaid rohelisi nõlvu.

"Kuiva jõe" sängis võib
pikema peatuse teha ja valgel
toolil istet võtta.

mulla peale asetada, jääks pilt juhuslik ega haakuks vaatega. Õigesti paigutatud kivid hoiavad kallast kinni ja on väga dekoratiivsed.

Et kaldad meie kliimas ei mureneks, kasutas Terje alpi aia võtteid. Paekivid on kaldaga risti, nii saab liigne vesi alla voolata. Kuidas fossiilidega paekividest kallast kujundada, seda käis Terje õppimas Svetlana Polanskaja aias.

Kivide vahel on muld ja sinna on istutatud kääbustaimi – tillukesed hostad, kanada kuused, jugapuud, ebaküpressid, mägisibulad... Nõmmliivatee ja teised padjandtaimed loovad rohelisi nõlvu. Kõike seda on mõnus jälgida jõe põhjas asuvalt valgelt toolilt. Välja jõuab jõesängist äädikapuu kõrvalt ja siis saab läbi puidust värava suunduda maa-aeda. Mitut värvi floksid, pävakübarate kogu, maranad, iluõunapuud. Harulduseks on siin valgete õitega punanupp 'Alba'.

Sügisel õitsevad siin päevaliiliad – neid on punaseid, kollaseid, oranže, mõned ka topeltõitega. Siiakolimise algul istutatud kuused on kõrgeks kasvanud, neile rühib järele hõbepaju, mis on kõigest seitsmeaastane. Turbaaias maja varjus kasvavad rododendronid.

Terje oskab pea igast taimest huvitavat rääkida, poetab peast ka sordinimesid. Aed on liigirikas ja taimed oskuslikult valitud, aga see on juba teine teema. ☼

Vaata ka digileht.maakodu.ee

Kuulmiskeskus Audiale
parem kuulmine

KUULMISEGA PROBLEEMID?

MEIE SAAME AIDATA
SIND JÄLLE KUULMA!

3 põhjust miks meie poole pöörduda :

- Pead pingutama, et vestluses osaleda
- Lähedased kurdavad, et TV on liiga kõvasti
- Telefonis suhelda on raske

Kuulmiskeskus Audiale koostöös USA firmaga Starkey pakub parimaid ja innovaatilisemaid lahendusi erinevatele kuulmisprobleemidele. Meie valikus on väga kaasaegsed kõrvasisesed ja kõrvatagused kuulmisaparaadid eri hinnaskaalas, võimalik on valida paljude mudelite, suuruse, värvi ja tehniliste omaduste vahel. Koos leiame lahenduse, et maailm oleks jälle täis kauneid helisid.

Teeme koostööd Sotsiaalkindlustusametiga (SKA), isikliku abivahendi kaardi olemasaolul väljastame kuulmisaparaate riikliku soodustusega. Aitame isikliku abivahendid kaardi vormistamiseks vajalike dokumentidega.

- professionaalne ja sõbralik teenindus (vastu võtab kõrvaarst)
- lühikesed järjekorrad
- lai valik aparaate kohapeal olemas
- individuaalsed kõrvaotsikud
- ÜHE VISIIDIGA KUULJAKS

Küsi lisa ja broneeri aeg juba täna
tel. 6445400
www.kuulmiskeskus.ee

Kuulmiskeskus Audiale ootab Sind aadressil Mõisa tn. 4-8. korrus
(Al Mare maja, Rocca keskuse kõrval).
Konsultatsioonile soovitame tulla koos mõne lähedase inimesega.

Õnneliku lapse unistustetuba

Tekst **Kristel Kirss**, fotod **Birgit Püve**

Irmeli, Jorgeni ja pisikese Indra Kaunissaare tuba on avar nagu lasteaia mängutuba. Praegu ongi see nende ehitusjärgus kodu kõige suurem ruum.

Kolme lapse tõeline mänguparadiis asub Raplamaa kunagise metskonna kontorihoones, mille nende vanemad Kaire ja Older Kaunissaare endale aastate eest ostsid. Täpasi on hakatud seda koduseks ja hubaseks kujundama, olgugi et perel maja ega kohaga varasemat seost ei olnud.

“Saime selle maja omanikeks üsna tutvumise alguses, see oli meile taskukohase hinnaga müügis,” meenutab ema Kaire. Kõigepealt ehitati valmis köök-elutuba, mis asus kohas, kus praegu on lastetoa kiik ja laste magamismaja.

“Meil oli esialgu plaanis lastetuba hoopis teisele korrusele ehitada. Siis tuli mu õde Helen külla ning soovitas meil joonistada unistuste lastetoa ja osaleda üle-eestilisel konkursil,” räägib ema. “Seda, et lastetuba siin ruumis nii suured mõtted võtab, me küll ette ei osanud näha. Pärast mehega mõtlesime, et aga miks ka mitte – meil on kolm last kasvamas. Küllap ühel päeval saame teisele korrusele ka oma magamistoa!”

Irmel ja ema hakkasid kohe, kui joonistusvõistlusel osalemise plaan tuli, mõtlema tuba läbivale stiilile. Kuna tegu on endise metskonnajamajaga ning pere ainus poisslaps suur putukate ja loomade huviline, mõeldi planeerides eelkõige loodusele. Ilma ema suunavate vihjeteta tuli toona seitsmeaastasel tüdrukul mõte, et üks kapike võiks olla linnu pesakasti moodi, riiul meenutada suurt puud ning istumiseks olla puupakkudest taburetid.

Voodite asemel joonistas Irmel endale, õele ja vennale magamismaja.

Pereisa tegi lastele vahvad pliitsihoidjad.

Oma aseme joonistas ta teisele korrusele ja katuse alla.

Irmel jättis joonistusel palju pörandapinda vabaks, et toas saaks õe ja vennaga rattaga sõita.

Ema aitas türel mõned esemed täpselt välja joonistada ning mõelda, kuidas ideed võimalikult ruumiliselt kujutada. Selleks joonistati koos kolm paberit täis ning kleebiti kolm pilti nurgast kleepklindiga kokku. Maketi-laadsest unistuste lastetoast tehtud foto saadetigi konkursile.

Põnev magamismaja

Suur oli pere üllatus, kui nad kuulsid, et just nende visioon sai YIT Ehituse ASilt tuge. Lasteaiaõpetajaks õppinud Kaire on väikeste lastega kodus olnud juba aastaid, Older on ehitaja ning kopaga kaevandamistöid tehes

Puukujuline riiul ja linnu pesakasti meenutav kapike sai laste rõõmuks reaalsuseks.

Sellest joonistusest sai kõik alguse.

Konkurss "Unistuste lastetuba"

AS YIT Ehitus korraldas oma 25. tegutsemis-aastapäeva tähistamiseks joonistuskonkursi "Unistuste lastetuba". Sinna laekus enam kui 200 laste endi visandatud ideed nende toa sisustamiseks. Žürii eesotsas Heiki Ernitsaga valis võidutööna välja Irmeli Kaunissaare metsateemalise toa idee, mida aidati perel teoks teha.

Irmel ja Indra peavad lugu kiikumisest korvtoolis.

püüdnud peret toita ja maja koduks sättida. Kõrvalt saabunud abi kulus marjaks ära ning toa kiire valmimine tegi täiskasvanutele suurt rõõmu, rääkimata aina lustivatest lastest ning nende sõpradestki.

Maakodu külastas pere lastetuba Irmeli sünnipäeval, elavaloomuline tüdruk sai just kaheksa-aastaseks. Irmeli teatab meile kavalalt: “Teate, üks mu sõber on vaid kaheaastane! Kooli tuli ta aastasena. Tal on nii vähe sünnipäevi, sest ta sündis 29. veebruaril.”

Kui Irmeli soovikohane magamis- majake asemetega juba toas kasutamiskvalmis oli, soovis ta katusealuse asemel hoopis kõige kõrgemat ja ilma

seinteta magamiskohta. See on ühtlasi ka laste jaoks tubane mängumaja.

Laste unaeeg oli esialgu ema jaoks ärev. Kaire räägib, et oli esimesed ööd ise üleval ja valvas, et keegi oma uult asemelt alla ei kukuks.

“Lapsed magavad ja rabelevad öö jooksul nii palju. Magama jäädes on pea ühel pool, ärgates on jalad padjal,” naerab Kaire. “Abikaasa mõtles juba, et teeks väiksemate voodite avadele aknad ette ja Irmeli voodile veidi kõrgema serva. Kuid nüüd on nad juba oma vooditega nii harjunud, et vast enam ei juhtu midagi.”

Irmeli tunnistab, et ta armastab varahommikul, umbes sel ajal,

kui inimesed voodis teist korda oma külge keeravad, ikka ema-isa voodisse pageda.

“Saan siis umbes tund aega emme kaisus magada,” lausub ta.

Mängulusti suurendav tuba

Kaire ja Older olid juba varem oma mudilastele ehitanud mitmekorruselise ja tõeliselt armsa väikeste nukkude maja. “Isa ehitas ja ema sisustas,” märgib Kaire. Valge majake suure lastetoas moodustab tore komplekti uue uhke magamistarega. Perepoeg Jorgen saab nüüd oma voodist, kuhu jõudmiseks tuleb kasutada maja külge kinnitatud redelit, õdede mängu nukumajas

Kommentaar

Põnev ja fantaasiarikas

Irmeli saadetud töö oli kõikide žüriiliikmete lemmikute hulgas. See oli teostatud teisest veidi ruumilisemalt ning metsa- ja looduseteema oli kõigile südamelähedane. Võidutöö selgumise järel meeldis meile mõte, et saame aidata kolme last ühekorraga. Esimese asjana kohale jõudes jahmatas selle kodu lastetoaks planeeritava ruumi suurus. Keskpärase 15 m² toa asemel vaatas vastu u 40 m² suhteliselt kõrge ja avar ruum. Eelarvest lähtuvalt tuli otsustada, millele seame rõhuasetuse ning kuidas saaks võimalikult paljud lapse ideed teostada.

Kolm põhilist suurt mööblieset – ligi 5 m laud, puukujuline raamaturiiul ja voodimaja kolmele lapsele – tegi valmis Intarsia OÜ. Kõik vastavalt erimõõtudele. Minu väikene hirm oli, et ruum jääb liiga tühi. Siis pani õla alla meie hea koostööpartner Pintsell. Nemad ehitasid pereema suureks rõõmuks lastetuppa mahuka garderoobikapi. Kuulsin, et seinakapist on rõõmu ka lastel, kellele see on tore mängukoht, nad olevat selles hiiglaslikus kapis isegi magada üritanud. Kokkuvõttes oli see väga huvitav kogemus. Sai vabalt kasutada fantaasiat. Loodan väga, et tuba leiab kasutust veel hulga aastate vältel!

YIT Ehituse ASI
sisearhitekt
GREETE MÄTAS

Nukkudega mängimise nurgake on Irmeli aseme all.

Jorgen kiigel.

pealt vaadata või siis neid vallatult segada. Irmeli voodi all on suurema mõõbliga mängutuba, kus saab suuri nukke toita ja magama panna.

Magamismaja kõrval on puhas valge sein. Irmeli joonistatud maketil on sellel pinnal raamitud pildid. Nüüd tahetakse sinna panna ilus roheline Eesti

kaart, kuhu on joonistatud kõik meie metsade loomad ning lastele meelepärased paigad suurelt tähistatud. Selle kinkis vanaema oma lastelastele, kui uus tuba valmis sai.

Pereema Kaire ütleb, et enamik vahvaid mänguasju on lastele leitud taaskasutuskauplusest, ise tehtud või

siis sünnipäevaks kingitud. “Ema ja isa kinkisid mulle Punamütsikese, seda ikka sellepärast, et meil on metsatemaaline lastetuba,” on Irmel õnnelik ja näitab oma uut nukku.

Joonistuskonkursi võit tõi nende lastetuppa palju täiesti uusi ja seni kasutamata asju. Näiteks kõik lillepotid ja rippuv korvtool, mis kahele õekesele muinasjuturaamatute vaatamiseks ja muidu jutustamiseks hästi sobib.

Laste koolitöö ja joonistamise tarbeks ehitati toa akna alla peaaegu viie meetri pikkune laud, mille kohal ripuvad toredad valgustid.

Lauaalune sisaldab hea hulga riiuleid ja kapikesi, kuhu saab paigutada kooliasju, Irmeli keraamikaringis valminud esemeid ning lemmikraamatuid. Hästi suurt rõõmu valmistas täiskasvanutele suur lükandustega kapp, kuhu mahuvad kõikide laste eri hooaegade kehakatted.

Irmeli tunnistab, et tegelikult on tal väga raske kodust kooli minna. Parema meelega ta mängiks hoopis õe ja vennaga oma visiooni järgi kujundatud lastetoas. ☘

SEIKLE STIILSELT

Võimsa ja ruumika **Volvo XC90** tippversioonidega
Adventure-pakett kingitusena kaasa.

Uued Volvod nüüd **tasuta talveratastega***

LEIA OMA: VOLVOCARS.INFOAUTO.EE

*Tasuta kompleksed talverattad kaasa kõikide Info-Autos ajajahemikul 4.10-30.11.2016 müüdüd uute Volvo sõiduautodega, välja arvatud Volvo S90, V90 ja V90 Cross Country mudelid.
Adventure pakett: 19" talverattad, katuseaamid, Volvo katusebox Space Design, poolelektriline kokkulapitav veokonks, metallist põhjakaitse, pagasimatt.
Pildid on illustratiivsed. Kampaania kehtib kuni 30.11.2016. CO₂ heide: 49-186 g/km; Keskmine kütusekulu: 2,1-8,0 l/100 km

Info-Auto

TALLINN Järve Pärnu mnt. 232 tel. 671 0020 infoauto@infoauto.ee
TARTU Turu 27 tel. 737 1890 tartu@infoauto.ee
PÄRNU Tallinna mnt. 89a tel. 447 2777 parnu@infoauto.ee

volvocars.infoauto.ee
[facebook.com/infoautovolvo](https://www.facebook.com/infoautovolvo)

MITTE TULEST EGA VEEST,

Vasest sisustuselemendid on moodne, samas ajatu viis, lisamaks kodusse õhkkonda sooje toone. Huvitavaks muutuvad need eriti siis, kui teete neist midagi oma kätega.

Tekst **Lizel Cloete**
 Stilistika **Carin Smith**
 Fotod **Ed O`Riley**
 Tõlkinud **Birgit Jõgeva**

Alljärgnevalt pakume kolme isetegemise võimalust, mis on nii lihtsad, et võib juhtuda, et te ei saa vasetöödega enam pidama. See töö pole keeruline, on vaja lihtsalt õiget varustust.

Näpunäiteid

- Kasutage 15 mm ja 22 mm diameetriga vasktorusid – need ning vastavad liitmikud ja üleminekud on müügil kõigis suuremates ehituspoodides.
- Vasktorude lõikamiseks sobib kõige paremini reguleeritav torulõikur. Vajadusel tehke enne tööle asumist paar proovilõikamist, sest täpsus on nende projektide juures ülioluline.
- Torude omavahel ühendamiseks kasutage kiirliimi – saavutate soovitud tulemuse peaaegu kohe. Lisaks püsivad eri osad nii paigal ja saate kiiresti töötada.
- Seerianumbrite ja liigse liimi eemaldamiseks hõõruge vasktorusid värvilahustis immutatud lapiga.
- Torudele ilusa läike andmiseks kasutage pehmet lappi ja metalli poleerimise pastat.
- Töö valmides kandke torudele kiht läbipaistvat lakki: nii sulgete viimased lahti olevad kohad ja väldite vasktorude oksüdeerumist.
- Töötades kandke alati kummikindaid, et kaitsta oma nahka kemikaalide ja vasktorusid sõrmejälgedele eest.

NB!
 Ärge kunagi jätke
 põlevaid küünlaid
 järelevalveta.

VAID VASKTORUDEST

KÜÜNLAJALAD

Soovitatav on kasutada eri pikkusega torusid, nii saab lõpptulemus efektssem. Kleepige mõlemasse otsa üleminek: üks on jalaks ja teine küünlahoidjaks.

Tuleohutuse tagamiseks asetage küünlajalad vähekäidavasse kohta kindlale alusele. Kindluse huvides võite aluse meisterdada laiemapõhjalisest puu- või kivitükist.

RÄTIKUREDEL

Rätikuredel on hea ruumisäästlik vahend rätikute, linade või muude kangaste riputamiseks ja miks ka mitte kuivatamiseks. Mõõdud kohandage vastavalt oma ruumi võimalustele.

VAJA LÄHEB

- 22 mm diameetriga vasktorusid järgmiste mõõtudega:
 - neli 60 cm löiku redelipulkade valmistamiseks;
 - kuus 30 cm löiku redelipulkade vahele paigaldamiseks;
 - kaks 80 cm löiku jalgade valmistamiseks.
- kuut vaskkolmikut ja kaht 90kraadise nurgaga vaskpognat või -põlve vasktorude ühendamiseks;
- Kaht kummist korki redeli jalgade otste viimistlemiseks.
- Kiirliimi.
- Värvilahustit.
- Metall poleerimise pastat.
- Läbipaistvat lakki.

Pärast torude mõõtu lõikamist asetage torud ja liitmikud tööpinnaile valmis nii, nagu need lõpuks peaksid asetsema.

Alustage kokkupanemist redeli ülemisest otsast. Lisage kummagi vaskpogna ühte auku liimi ning kinnitage esimese redelipulga ottesse.

Kinnitage vasknurkade vabadesse aukudesse kiirliimi abil üksteisega paralleelselt, redelipulgaga risti paiknevat kaks 30 cm torulõiku. Nende alumistesse ottesse kinnitage omakorda vaskkolmnurgad, alustamaks uue redelipulga paigaldamisega. Korra ke protsessi ka kolmanda redelipulgaga.

Viimasena paigaldage jalad, mille ottesse kleepige korgid, vältimaks redeli libisemist ja põranda kriipimist.

Eemaldage liigne liim ja poleerige torud. Viimasena sammuna lakkige redel ja jätke hästi tuulutavasse ruumi kuivama.

VASKJALGADEGA KOHVILAUD

Sama ideed ja meetodit saate kasutada väiksemate laudade valmistamiseks. Miks mitte ehitada kohvilauaga kokku sobiv väike diivanilaud või lausa mitu väiksemat lauakest, mida suurema laua alt külaliste saabudes välja tõmmata.

VAJA LÄHEB

- 22 mm paksust männipuidust plaati mõõduga 45×90 cm.
- 15 mm või 22 mm diameetriga vasktorusid järgmiste mõõtudega:
 - neli 38 cm lõiku lauajalgade valmistamiseks;
 - kaks 30 cm lõiku lauajalgade ühendamiseks;
 - kaks 80 cm lõiku lauaplaadi aluseks;
 - kaheksat 90kraadise nurgaga vaskpoognat või -põlve vasktorude ühendamiseks;
 - kümmet 15 mm või 22 mm poolkuukujulist torukinnitust koos puidukruvidega.
- Trelli.
- Kiirliimi.
- Värvilahustit.
- Metall poleerimise pastat.
- Läbipaistvat lakki.
- Maalriteipi.

Pärast torude mõõtu lõikamist asetage torud ja liitmikud tööpinnale valmis nii, nagu plaanite need kokku panna.

Kinnitage liimiga 30 cm torujupi otsesse vasknurgad. Seejärel lisage samal meetodil kaks 38 cm lõiku, et tekiks U-kujuline konstruktsioon. Korrake tööprotsessi teise samasuguse lauajala loomiseks.

Kinnitage lahtistele toruotstele liimiga vasknurgad suunaga sissepoole nii, et saaksite kaks U-konstruktsiooni omavahel 80 cm torulõikude abil ühendada.

Eemaldage liigne liim, poleerige vasktorud ja katke need seejärel lakiga. Laske hästi õhutatud ruumis kuivada.

Asetage valminud vaskraamistik tagurpidi lauaplaadile. Sättige see kõikidest plaadi külgedest võrdsetele kaugustele ning märkige asend pliiaitsiga selle pinnale.

Alustage raami kinnitamist nurkadest. Seejärel kruvige ülejäänud kinnitused võrdsete vahega 80 cm lõikude külge.✿

NÜÜD KA PAIDES, VILJANDIS JA PÄRNUS!

Sest iga sõna
on oluline!

KUULDEAPARAADID.EE

- **LÜHIKESED**
järjekorrad vastuvõtule!
- **TASUTA**
kuulmisuuringud!
- **PARIMAD**
aparaadid!

Kuuldeaparaadid OÜ pakub kuuldeaparaatide konsultatsiooni, paigaldust ja tasuta kuulmisuuringuid patsientidele seitsmes uues kuulmiskeskuses Tallinnas, Tartus, Pärnus, Narvas, Rakveres, Viljandis ja Paides. Väljastame aparate ka Sotsiaalkindlustusameti (SKA) toetusega isikliku abivahendi kaardi alusel.

Pakume patsientidele vajadusel **12 kuud järelmaksu 0% intressiga**. Lühikesed järjekorrad, parimad aparaadid, professionaalne paigaldus. Broneeri tasuta konsultatsioon meie kodulehel kuuldeaparaadid.ee või telefoni teel.

AVASIME UUED VASTUVÕTUD PAIDES, VILJANDIS JA PÄRNUS!

TALLINN

Pärnu mnt 139 E/2, 2. korrus
Telefon: **53 011 529**
Tallinn@kuuldeaparaadid.ee

TARTU

Ülikooli 8
Telefon: **53 807 287**
Tartu@kuuldeaparaadid.ee

PÄRNU

Ülejõe Tervisekauplus, Keskväljak 1
Telefon: **447 2686**
Parnu@kuuldeaparaadid.ee

NARVA

OÜ Narva kliinik, Aasa 4
Telefon: **356 8899**
Narva@narvakliinik.ee

RAKVERE

Tuleviku 4, Dr. Tiina Pruler-Ild ruumides
Telefon: **324 3253**
Rakvere@kuuldeaparaadid.ee

VILJANDI

Viljandi Tervisekeskus kab. 303, Turu 10
Telefon: **433 3783**
Viljandi@kuuldeaparaadid.ee

PAIDE

AS Järvamaa Haigla, kab. 412, Tiigi 8
Telefon: **53 011 529**
Paide@kuuldeaparaadid.ee

KUI PAKANE KEER

Talvele vastu minnes on majaomanike iga-aastane mure, kuidas säästa veetorusid külmumise eest. Põhikooli füüsikatundi meelde tuletades on asi ju lihtne: kas tagada torudes pidevad plusskraadid, või lasta need veest tühjaks. Tegelik elu on mõistagi palju keerulisem.

Tekst **Tõnu Tramm**
Fotod **Shutterstock**

“Tuleb tunnistada, et inimesed kipuvad koolis õpitut kiiresti unustama. Viimase pea paarikümne aasta jooksul on üha rohkem hakatud kasutama plasttorusid ja mingil põhjusel on tekkinud arusaam, et plasttorude puhul on külmumismured päevakorrast maas.

Ühest küljest on ootused õigustatud, sest plasttorud ise tõepoolest külmumist ei karda, küll tuleb aga kooli füüsikakursusest meelde tuletada, et vee külmumistemperatuur on 0 °C ja siin ei aita toru materjal mitte midagi. Vesi külmub 0° juures olenemata sellest, kas ta on plekk- või plastämbris,” tunnistab Uponor Eesti OÜ vee- ja küttelehenduste müügijuht Jüri Püss.

Tema sõnul tasub siiski arvestada tõsiasja, et ka eri plastmaterjalid elavad külmumise erinevalt üle. Näiteks elastsed plasttorud kannatavad külma üsna hästi juhul, kui on näiteks vabalt karkass-seina sees. “Seal saavad nad vajalikul mää-

ral paisuda, kui aga torud on valatud näiteks betoonpõrandasse, on asi naljast kaugel. Sama lugu on jäikade plasttorudega (polüpropüleen, alumiiniumkihiga komposiitkorud jms), mis oma väiksema elastsuse tõttu võivad külmumise korral kergemini puruneda.”

Peamiselt suvekodude probleem

Kui majja sisenev veetorustik on paigaldatud õigesti ehk allapoole külmumispiiri (1,5–1,9 m), ei tohiks seal vesi külmuda ka kõige krõbedama pakasega. Küll aga peab olema korralikult isoleeritud koht, kust toru siseneb läbi vundamenti majja. Soojustamata vundament toimib külmakambrina ja just seal on oht vee külmumiseks kõige suurem.

Kui aga maja on korralikult soojustatud, aasta ringi kasutusel, seda talvel pidevalt köetakse ja vesi torudes iga päev liigub, peaks torude külmumise teema olema automaatselt päevakorrast maas. Sestap on probleem seotud eeskätt just suvekodude ja kõrvalhoonetega (saunamajad), mida talvel ei kasutata, või kui, siis vaid nädalavahetustel või veel harvemini.

Kõige lihtsam ja soodsam variant on sellistel puhkudel tekitada võimalus enne lahkumist veetorustikud tühjaks lasta, ja seda mõistagi kõige madalamast kohast.

Eriti muretu on näiteks nende majaomanike elu, kelle kaevupump asub paari-kolme meetri sügavusel vanas salvkaevus, kuhu maapealne külm enam ei ulatu. Sinna on eriti lihtne panna

TASUB TÄHELE PANNA!

- Läbi seina õue mineva kastmisvooliku kraani toru peab olema kindlasti suletav ka hoonest seestpoolt, et õue mineva osa saaks talveks tühjaks lasta.
- Kütmata hoone WC-poti haisulukku võiks valada auto talvist aknapesuvedelikku ning loputuskast lahkudes veest tühjaks lasta.
- Talvel pikemale puhkusereisile minnes ei tasu lootma jääda küttesüsteemi “säätorežiimile”. Temperatuur võib alaneda üleöö ning eelreguleeritud võimsusest ei pruugi enam piisata. Tagajärjeks võib olla mitte üksnes torude, vaid kogu süsteemi purunemine. Paluge alati kedagi sõpra-tuttavat, kes käiks ja kontrolliks süsteemi toimivust.
- Küttekaabli kasutamisel ei ole määrava tähtsusega see, kas tegu on torusisesel või -välisel kaabliga, vaid korralik isolatsioon ning juhtautomaatika. “Isereguleeruv” kaabel on eksitava tootenimetusega ja ilma juhtimisüsteemita väga kulukas. Kõige soodsam on õigesti reguleeritud süsteem tervikuna.

- Kui veesüsteemis on löike, mida väga harva kasutatakse, tasub seal kasutada peenemat toru. Mida jämedam on toru, seda rohkem on selles seisvat vett. See aga tekitab baktereid, mis võivad rikkuda kogu veesüsteemi.

AB KRAANI KINNI

vahel kraanid ning lasta kogu hoone(te) torustikes olev vesi tagasi kaevupõhja tühjaks voolata. Enamasti seda võimalust aga ei ole, mistõttu asjatundjad soovivad planeerida hoonetes veetorustike hargnemine nii, et kõik süsteemid saaksid alguse ühest kohast, neid oleks võimalik sealsamas tühjaks lasta ning hargnemiskoht korralikult soojustada. Soovitatav on selle ümbrus varustada ka küttekaabliga.

Lisaks peab arvestama, et mitte ainult veetorusid ei ähvarda kütmata hoonetes külmumisoht. Pole harvad juhud, mil WC-poti vesi on jäätudes poti lõhki lõõnud. Lihtsaim nipp on siin lasta esmalt loputuskest tühjaks ning seejärel kallata haisulukku auto talvist aknapesuvedelikku.

Temperatuuri hoidmisel mitu varianti

Teine võimalus – arusaadavalt ka kulukam – on tagada hoones pidevalt plusskraadid. Paigaldada sinna õhksoojuspump, põrandaküte või muu autonoomne kütteallikas, mis hoiab sisetemperatuuri mõõdukalt plusspoolel ja nädalavahetustel kohale saabudes on ka endal mõnusam olla. See eeldab aga arvestatavat investeeringut, sest lisaks küttesüsteemile peab raha kulutama ka hoone soojustamisele. Mistõttu tuleb sageli kokkuvõttes kõige soodsam hoida plusskraade sees hoopis paari-kolme õliradiaatoriga. Eriti kui tegu on pehmemate talvedega, nagu viimastel aastatel olnud.

Veelgi mõistlikum on aga harva kasutatavas hoones, mida ei saa (või pole mõtet) veest tühjaks lasta, kasutada torude küttekaableid. Kuid siingi on oma nipid.

“Pealtnäha on asi lihtne – eraldi kaabli sisseviik, kaabel torusse, ja mure lahendatud. Poes veel sildilgi kirjas: isereguleeruv küttekaabel. Ju siis sobib,” räägib ASi Onninen elektridivisjoni direktor Arles Taal. “Tegelikkuses pole elu aga sugugi nii lihtne, ja momente, millele tähelepanu pöörata, on päris mitu. Esmalt muidugi tuleks kaabli valimisel lähtuda sellest, kui suurt küttevõimsust on vaja täpselt lisada ja loomulikult arvestada igasuguse lahenduse korral ka lisaisolatsiooniga, et mitte välisõhku kütta.”

Teoreetiliselt suudab torusisene kaabel Taali sõnul hoida jäätumist ära ka ilma lisasoojustuseta, ja arvestades, et ümber toru keritud kaabliga saab küttevõimsust veelgi suurendada, on ka sellise variandi puhul toru jäävabana hoidmine igati reaalne. Küsimus on vaid, kui palju kulub selleks energiat. Kaablile märgitud küttevõimsus ei pruugi kuigi palju infot anda. “Näiteks

Kindlaim variant torustiku külmumisest hoiduda, on vesi talveks kõikidest kõrvalhoonetest välja lasta.

Torude soojustamiseks on hetkel saadaval väga erinevaid isolatsioonimaterjale.

on mõne tootja kaablile märgitud: 10 W +10 °C. Ostjale võib automaatselt tunda, et sellise temperatuuri saavutamiseks kulubki ainult 10 W energiat.

Tegelikult tähendab see, et kaabli võimsus on selline just antud temperatuuri juures, ehkki nii soojaks ei peaks vett torus üldse kütmagi. Temperatuuri langedes kaabli võimsus aga kasvab ning võimalikult väikese energiakulu tagamiseks peab selle õigel hetkel sisse ja välja lülitama eraldi juhtimissüsteem, mitte mingi "isereguleeruvus", nagu sildil kirjas," selgitab Taal.

Seega kõige olulisem on tema sõnul see, et kaabli juhtimisahelad oleksid arvatatud võimaliku suurima lülitamiskoormuse järgi; et torud oleks korralikult soojustatud ja süsteem oleks

juhitud vastavalt veetoru enda temperatuurile. "Välisõhu temperatuuri järgi kaablit sisse-välja lülitades kulutatakse pikemas perspektiivis kütteks kümneid kordi enam raha, kui seda kulub korraliku kaabli, juhtimissüsteemi ja isolatsiooni soetamisele," on Arles Taal veendunud ning soovib enne ostu sooritamist ikka asjatundjatega nõu pidada.

Kui asi läheb veel keerulisemaks...

Üsna sagedane probleem on Eestis tõsiasi, et majja sisenevat veetoru ei olegi võimalik kaevata külmumispiirist allapoole, sest paks pae kiht on ees ning sealt läbi lõhkumine oleks mõtetult kulukas. Sellisel juhul soovitatakse spetsiaalset vahtpolüstüreenist torukoorikut, mida on eri mõõtu ning mida saab vajadusel paigaldada veetoru ümber lausa mitu kihti. Taolise materjali eeliseks on, et seda võib paigaldada otse pinnasesse ja ei pea muretsema koormustaluvuse vms pärast.

Torude soojustamiseks on olemas mitmeid teisigi materjale, nagu kivivillast torukoorikud, polüetüleenist isolatsioonid jne.

Ent taas ... kui torud asuvad maasoojuse kiirgusulatusest väljas maapinnal või hoones, mis on pikemat aega kütmata ning kus vesi torudes lihtsalt seisab, ei aita külmumist täielikult vältida ükski isolatsioonimaterjal.

Varem või hiljem on vaja külmumise vältimiseks lisasoojust. Tõsi, veekraani tilkuma jätmine aitab küll teatud piirini torude kinnikülmumist vältida, kuid see on siiski üsna lühiajaline abinõu. ☼

**pelleti
keskus**
www.pelletikeskus.ee

saasta

**Kas saastad või säästad loodust?
Lisa ainult pelleteid ja kõik muutub!
www.pelletikeskus.ee**

Portselanimaalija lopsakas aed

Tekst Marju Reitsak

Fotod Sven Arbet

Riima Randviirule
meeldib saarel kõikjale
sõita just jalgrattaga.

Külalistele kaetud lauda ehivad Riima maalitud portselannõud.

Selleks et leida midagi vägevat, kaunist ja inspireerivat, ei pea alati kaugele minema. Meie oma armastatud Muhu saarel asub väike, ent imeline kunstioaas, mille perenaine Riima Randviir on loonud oma näo järgi.

Kogu lopsakalt kujundatud aiaruum, mida praegu isegi turistid vaatamas käivad, on loodud kuueteist aasta töö tulemusena ikka tasa ja targu ning vaikselt vigadest õppides.

Kaunis aed asub Riima sünnikodus, mille kinkis talle vanaema. “Täpselt 16 aastat tagasi ostsin ma esimesed kaks taimet – põõsasmaranad – ja hakkasin akendeni ulatuvaid peedipeenraid oma parema äranägemise järgi koomale tõmbama ning lillepeenraid asemele rajama,” räägib ta oma esimestest sammudest aiandusmaailmas.

Kohe tekkisid noorel aednikul ka teadmatuses tulenevad segadusehetked: mis on üheaastased lilled, püsililled, kaheaastased lilled? Alguses istutas ta suure õhinaga väga palju lilli, kes suvel kaunitult õitsesid, kuid karmi talve järel jäid peenrad põhiliselt mustaks ning jätsid seega kõleda mulje.

“Sellest pole ju ka tegelikult lahti nüüd kohe midagi,” leiab Riima ja selgitab, et nii siis kui ka nüüd on tal kombeks igasse tühja kohta ikka uus taim juurde istutada. Tõepoolest, ka aias ringi vaadates jääb silma erakordne lopsakus – kus vähegi ruumi on olnud, sinna on midagi kasvama säitunud. Sellised peenrad ei jäta aga üldse liiga kirjut ja ülepakutud muljet – vastupidi, kõik

taimed kõlavad harmooniliselt kokku nii värvide kui ka kõrguste ja tekstuuri poolest, tegu on imelise kunstnikupintsliga maalitud aiaga.

Portselan ja aed käivad koos

Pärast oma lillepoe sulgemist peab Riima oma kodus väikest kunstistuudiot, kus peamiselt sünnivad uhked maalitud portselannõud. Inspiratsiooni saab naine tihtilugu just oma aiast ja tegelikult natuke ka vastupidi – aed saab seda portselanist ka!

Oma aianduskire avastas Portselaniaia perenaine seitsme pika aasta jooksul lillepoodi pidades. Siis sai uuritud kõike taimede ja nende kasvutingimuste kohta, tutvutud uute sortide ja liikidega. Paljud neist leidsid tee ka tema koduaeda ning kasvavad siin tänapäevalgi.

Riima on kindel, et mitte midagi sundimise pärast ja kellegi teise ette antud malli järgi teha ei saa – kogu looming peab ikka ja alati olema selle looja nägu. Nii kinnitab ta, et olenemata paljudest auhindadest ja suurest tähelepanust, ei ole ta seda aiaruumi kujundanud eesmärgiga midagi võita või kedagi ahhetama panna. Ta on loonud omale kodu, kus tal on hea ja meeldiv olla. Just sellise aiaga, kus tema enda silmad ja närvid kõigest muust puhkavad ning stress maandatud saab.

→ lk 37

Roosid piiluvad
okaspuude vahelt
maailma.

*Ainuüksi
roose kasvab siin
aias juba üle 150
isendi.*

Portselaniaia loomine on olnud kui vaikne kulgemine. Riima lapsed on juba kodust välja lennanud ja tema abikaasa veedab töö tõttu enamiku ajast välismaal. Nõnda tuleb tal endal jõudumööda hakkama saada ning oma plaanid ise teoks teha.

Aiaehitiste rajamist ta ette võtta pole tihanud ning ütleb, et ilmselt kunagi ei võta ka, kuid kõik peenrad on tema enda kätega kaevatud. Ja peenraid aias jagub!

Aastaring aias

Aastatega muutuvad ka isiklikud eelistused ja nüüdseks on tähtsaks saanud tõsiasi, et aias peaks olema igal aastaajal midagi huvitavat vaadata. Riima räägib, et tal on osa aiameöblit kohal kogu talve ning pole midagi mõnusamat varatalvistest aias istumistest – aeglastest naudivuhetkedest sooja joogi ja imeliste vaadete saatel.

Istumiskohti on aiast tõesti palju – mitmeid toole ja pinke on paigutatud kõikjale aeda, et igal hetkel oleks võimalik seda ilu nautida eri nurkade alt. Aiavaateid leidub siin mitmesuguseid: on nii laialilaotuvaid kaugustesse avanevaid vaateid avarust armastavale hingele kui ka tihedalt sumedaid suletud nurgakesi üksindust otsivale ja oma mõtteid armastavale aednikule.

Värvid varieeruvad siin aiaruumis harmooniliselt. Eesaias domineerivad õrnad ning pastelsed toonid, tagaaias aga võimutsevad tugevad ja soojad värvid. Väga suur on ka taimede liigirikkus ning ühikute arv. Ainuüksi roose kasvab siin aias juba üle 150 isendi!

Perenaine armastab segaistutusi. Sellist asja nagu ainult püsilillede või ainult rooside peenart siit aiast ei leia. Samuti pole näha korrektselt reastatud taimi ega peenraäriseid. Kõikjal võib kohata üllatavaid ja väga kauneid kooslusi, mille peale ise ei oskakski tulla. Näiteks piiluvad mitmed roosipõõsad välja otse okaspuude vahelt. Selline kerge segadus tagab aia vaieldavuse igal aastaajal.

Kevadel kaunistavad peenraid sajad uhked tulbiõied, mis muudavad viimased omaette vaatamisväärsuseks.

“Tulbisibulaid on lihtne igasse vähegi tühja kohta maha susata. Kevadel, kui muud ilu vähevõitu on, rõõmustavad nad silma. Kuna ma olen küllaltki mugav inimene ja ei taha endale liiga palju lisatööd teha, siis ma ei saa kõige uhkemaid sorte kasvatada. Neid tuleb ju üles võtta ja kuivatada. Tavalised lihtõielised ja loodusliku välimusega ning mõned pisut sakilise servaga tulbid aga kasvavad siin ise ja omasoodu. Eks igal aastal saab natuke neid ka juurde pandud,” räägib Riima.

Meie tingimustes ei saa milleski kindel olla. Ilmastik on niivõrd muutuv ning heitlik. Niiõelda kindla peale mineku taimi on väga vähe.

→ lk 43

Nõuandeid aiakujunduseks

- Varuge aega – kauni aia loomine ei ole hoogtöö!
- Enne planeerige ja kaevake peenrad, siis alles hankige taimed.
- Taimede valik võiks tugineda pigem isiklikule meeldivusele. Küll hiljem selgub, kuidas nad vastu peavad.
- Uurige alati taimede tausta, et oleks võimalik pakkuda neile parimat.
- Lähenege loominguks: kasutage taaskasutatavaid materjale, paljundage ise taimi – nii saab kulusid vähendada.

Ka tööriistad võivad olla kujunduselemendiks.

caramira

Õnneliku lemmiklooma pood

Caramira maiused - 100% naturaalsest kõrgkvaliteetsest toorainest

ALATI MAITSVAD, ISUÄRATAVALT LÕHNAVAD, KERGESTI SEEDITAVAD
SISALDAVAD VITAMIINE NING ROHKELT VALKU JA VÄÄRTUSLIKKE TOITAINI

- Naturaalsed koeramaiused - närimiseks ja hammaste puhastamiseks hingetoru, söögitoru, kops, maks, magu, udar, kõrvad, kanajalad, nahad
- Treeningmaiused - treenimiseks ja premeerimiseks - väikesed kondid ja lihapulgad
- Lihamaiused - erilisteks gurmeesündmusteks - kuivatatud kana-, kalkuni- ja loomaliha

Caramira kassiliivad - kassiomanike lemmikud, sest need on:

- Tolmuvabad - sobivad eriti hästi ka allergilistele loomadele ja peremeestele, kes liiva peavad koristama
- Kõrge imavusvõimsusega - liivadel on suurepärane lõhnaimavus, mis hoiab 100% ära uriinilõhnad
- Garanteerivad maksimaalse hügieeni - kodu jääb puhtaks ja lõhnabaks
 - Hästi paakuvad - liiva on kerge koristada ning toodet kulub vähe
 - Antibakteriaalsed - likvideerib seened ja bakterid

Proovi kindlasti!

CARAMIRA ÕNNELIKU LEMMIKLOOMA POED:

TALLINNAS Pirita Selver, Torupilli Selver, Läänemere Selver, Tondi Selver, Raudalu Konsum, Laagri Maksimarket TARTUS Kesklinna Keskus, Vahi Selver PÄRNUS Ülejõe Selver

LISAKS TOOTED MÜÜGIL Selveri, Prisma, Comarketi, Delice ja Keila TÜ kauplustes ning Horteses, Hansaplantis ning Caramira e-poes

MEIL ON ALATI HÄID KUU- JA PÄEVAPAKKUMISI!

www.caramira.ee

*Minu aed
on närve rahustav
ja teraapiline.*
Riima Randviir

Peenarde lopsakus jätab umbrohule vähe ruumi, siiski pääseb
siilkübarate ilu hästi esile.

Üllatav värvikombinatsioon püsilillepeenras.

Tagaia võimsates
peenardes segunevad
intensiivsed värvid.

Moonid säravad päikese käes imeliselt.

Aed võiks olla osake loodusest.

Riima retsept stressivabaks aiaks

- Tehke aed enda näo järgi, mitte kellelegi teisele.
- Ärge muretsege üldtunnustatud standarditest ja moodsatest trendidest kinnipidamise pärast.
- Käige loodusega ühte sammu.
- Ärge peljake ümbertegemist – oma vigadest õpitakse!
- Kõik ei peagi olema ideaalne, aed peab olema koht enda jaoks.

*Peale kõige
muu on tore,
kui aed ei ole
steriilne ja puhas.*

Riima Randviir

Iseäranis tähtis on ju veel arvestada mandri ja saarte eripäraga. Portselaniaia perenaine aga ei soovita sellele kõigele liialt mõelda. Ta ütleb, et katsetaja hingega aednik võiks taimed valida ikka eelkõige meeldivuse järgi ja eks siis on näha, kas neile ka selles kasvukohas ja selle konkreetse aednikuga koos elada meeldib.

Enamik taimevalikust on just nii siia aeda tulnud ja jäänudki. Kõige suuremaks mureks peab Riima mitte karmi talvekülma, vaid hoopis lõputut niiskust. Paljud taimed ei talu niisket ja jahedat kooslust ning lähevad lihtsalt mädanema. “Oleks korralik külm talv paksu lumikattega, ei juhtuks nendega vast midagi,” mõtiskleb ta.

Samas on osutunud erakordselt vastupidavaks mitmed liigid, kelle kasvatamist mõned aednikud meil riskantseks peavad. Siidpöörised, suured ebamaganad ja siilkübarate uued sordid on näiteks küll kõik kenasti aastate kaupa vastu pidanud.

Hooldamine pole peavalu

Oma aeda ei soovita Riima kellelgi rajada selliselt, et hooldamine stressi põhjustab. Aed peaks ju, vastupidi, seda viimast hoopis maandama!

Seetõttu ei näe ta põhjust liialt muretseda iga peenras kasvava umbrohulible ja murus ilutseva võilille pärast – kõik ei peagi alati perfektne olema. “Minu aed on närve rahustav ja teraapiiline. Seda selles mõttes, et mõned külalised, kes siit läbi jalutavad, saavad koju jõudes rõõmustada, et küll neil on ikka kõik nii hästi puhtaks rohitud,” naerab perenaine.

Samuti ei ole ta aias karme kemikaale kasutama. Loodus jõuab tasapisi ise järele ning reguleerib kahjurite ja haiguste kulgu nii nagu vaja. Lepatriinud ning lehelinnud aitavad perenaise sõnul suurepäraselt lehetäisi hävitada. Ise peab aga alguses pisut vaeva nägema ja nende plahvatuslikult kiiret arengut näiteks mehaanilise purustamisega pisut pidurdama.

Peale kõige muu on tore, kui aed ei ole steriilne ja puhas. See peaks ju tegelikult olema osake loodusest, miks me siis meeleheitlikult püüame keelata elusolenditel sellest osa saada?

Tarbeaed on iluaiaga võrreldes minimaalne, ent kenasti eraldatud ja korrektne. Selle põhjuseks olevat enamasti vajaduspõhisus: mingit mõtet pole kasvatada rohkem, kui jõutakse ära kasutada. Natuke ürte, herneid, ube ja münthe võiks aga ikka peenralt võtta.

Eks oleks ju tore ka teinekord pisut värsket kartulit mekkida, kuid sellest plaanist on aednik pärast paari katsetust nüüdseks loobunud. Nimelt tänu looduslikule keskkonnale on siis metssead kohe aias kartuleid üles kaevamas ja muudki pahandust tegemas. Ega nad lepi siis vaid kartulimaa tuhnimisega – võiks ju iga teisegi mätta alla piiluda, mida põnevat seal veel maiustamiseks olla saab!

Ürdiaia serval ootavad potid talve.

Üks lopsakas iluaed ei saa vist küll kunagi valmis. Alati on midagi muuta, parandada, ümber istutatada või suurendada. Nii on enamik peenraid tekkinud siiaegi aeda mitme aasta vältel. Tavapäraselt käib see perenaise sõnul nii, et esialgu kaevatakse peenar valmis ja hangitakse kõik vajalikud taimed. Järgmiste aastate jooksul aga tekivad mõtted, mida võiks ja saaks paremini teha kas siis taimevaliku, peenrakuju või lillede paigutuse poolest. Seda, milline see konkreetne istutusala näiteks eri aastaegadel välja hakkab nägema, ei suuda ju kohe rajamise juures alati ettegi kujutada.

Õnneks on võimalik taimi alati ümber paigutada. Selle käigus on mõistlik neid ka võimalu-

Tarbeaed on just nii suur kui parasjagu vaja.

sel jagada – nii saab hoida taimepuhmad noore ning värskena ja hoida kokku uute taimede soetamise kuludelt. Kusjuures mõistlik on ka asjakohast kirjandust uurida, sest mõni taim ei olegi aastaid samas kohas kasvades üldse enam ilus või annab sootuks otsad, kui teda aeg-ajalt ei torgita.

Talve pärast ei muretse

Paljud aednikud näevad kevadel tohutult vaeva, et oma peenraid puhastada. Riima sõnul on mõistlikum teha seda aga järk-järgult. Kui lillede pealsed hakkavad kolletuma ja koledaks muutuma, võiks nad kohe maha lõigata ning sissamasse peenrassa multšiks tükeldada. Natuke puulehti ja sõnnikut veel lisaks, ning suurepärase kompostikihti ongi taimede vahel olemas. Samas kaitseb selline looduslik polster õrnemaid sorte ka külma eest.

Roose lõikab ta aga ainult peamistest talvistest vaatluskohtadest lähtuvalt. Pidades silmas, et midagi otseselt häirivat vaadet ei risustaks. Ülejäänud põõsad saavad aga korda tehtud kevadel, kui on juba selge, millised osad on elus ja millised mitte.

Talvekatetega selles aias eriti vaeva ei nähta – nii palju turvast ja kuuseoksi ei ole lihtsalt mitte kusagilt võtta, seda enam et kogu katmiseks kasutatud materjal tuleb ju kevadel ka kuhugi minema toimetada. Ainult roosid saavad igaüks pool ämbrit mulda soojustuseks kaela ja helmikpöörise peenemad sordid kuuseoksakese tuulevarjuks peale.

Nii peavadki taimed ise hakkama saama, ning nii üllatav, kui see ka ei ole, saavadki, ja veel väga hästi! ☼

Marearca

Klassikalised
täispuidust
garderoobid, kapid
ja kapisüsteemid

www.marearca.com

Salongid: Niine 7, TALLINN • Karja 6, HAAPSAJU

www.ringjaares.com

Uhke ja maitsev sügislill –

Rahvasuu ütleb, et heal lapsel mitu nime. Täpselt nii on ka meil küllaltki vähetuntud ja alahinnatud köögiviljaga, keda teatakse maapirni, juudikartuli, topinamburi, mugulartišoki ja -päevalillena.

Tekst **Marju Reitsak**
Fotod **Raivo Tasso**,
Shutterstock

See huvitav, oma kõrguselt, värvilt ja kujult tõesti veidike päevalille meenutav taim on tuntud meie taluaedade kaunistajana. Vähesed on aga avastanud tema võluvad kulinaarsed omadused: nimelt võib süüa taime maa sees kasvavaid paksenenud võsundeid, mida kutsutakse ka juuremugulateks.

Kust ta tuli?

Maapirni (*Helianthus tuberosus*) e topinamburi kodumaaks loetakse Ameerikat, kust ta XVII sajandi alguses Prantsusmaale toodi. Algul levis ka see taim vaid ülikute ja kirikutegelaste aedades, kuid nagu uute kultuuridega ikka juhtunud on, sai ka tema õige pea lihtrahvale kättesaadavaks. Eestisse jõudis topinambur arvatavasti XVIII sajandil ja läbis enne meie kõigi aedadesse jõudmist samad keerdkäigud.

Maapirnikasvatust on läbi aegade tabanud tõusud ja mõõnad – tegu on väga kaua tuntud kultuuriga, mida laialdselt viljeleti Euroopas, kuniks õpiti lähemalt tundma ja kasvatama kartulit, mis maapirni järk-järgult kahjuks tähtsusetuks muutis. Siiski on teda aeg-ajalt jälle taasavastatud ja au sisse tõstetud.

Miks teda süüa?

Paljud perenaised armastavad seda köögivilja tema iseloomuliku päkklise maitse tõttu. Tavaliselt kasutatakse mugulaid toorelt, aurutatult, praetult ja ka ahjus küpsetatult. Tihtilugu püütakse esimese toiduna teha temast püreesuppi, mis võib aga kokale pettumuse valmistada. Nimelt halvenevad keetes maapirni maitseomadused, ning sauseguriga purustamine võib muuta supi kartulile omaselt liimiseks.

Kasvab ka potis

Maapirniga armastavad maiustada ka vesirotid. Kui nendega on aias suuremaid probleeme, võib püüda seda taime kasvatada suuremates pottides või konteinerites – ka nii on võimalik edukalt saaki saada.

Maapirni õied on meie taluaedades tuttavad.

maapirn

Kasulik tee

Ka topinamburi kauneid õisi võib süüa – nendega saab kaunistada salateid ja muid roogi. Samuti passib neid korjata ning kuivatada, et neist valmistada maitsvat teed. Rahvameditsiinis soovitatakse seda juua külmetuse ja palaviku korral.

Kodumaised saadused maapirnist on saadaval ökopoodides.

Olgu öeldud, et väga paljud kodukokad loobuvad sellest köögiviljast, sest peavad tema võrdlemisi väikeste ja kühmuliste mugulate koorimist liiga vaevanõudvaks. Abi on teadmisest, et seda polegi tegelikult tarvis teha – korralikult pestud mugulaid saab suurepäraselt tarbida koos kooriga. Viimase eemaldamisega viskame prügikasti ka pool maitsest!

Maapirnid on kõrge inuliinisaldusega (*inuliin on seedimatu korvõielistele, nt sigur, porrulauk, iseloomulik varusüsiivesik – toim*), mistõttu on nad hinnatud kartuliasendajad diabeetikute menüüs. Lisaks sisaldab see köögivilj märkimisväärselt palju kaaliumi ja rauda ning hulgaliselt teisigi inimorganismile vajalikke mineraalaineid ja mikroelemente.

Kuidas kasvatada?

Topinamburit on lihtne kasvatada, taim on nii külma- kui ka põuakindel, mulla suhtes vähenõudlik ning mugulatega lihtsalt paljundatav. Just nende omaduste tõttu sobib see kultuur ideaalselt ka algajale aednikule katsetamiseks.

Hea on teada, et seemned jäävad meie tingimustes tihti valmimata või viljatuks, seetõttu võiks teda püüda paljundada ikka pigem mugulatega. Taim talvitub kasvukohal enamasti ideaalselt ja ei vaja ülesvõtmist.

Koduaias võib teda kasvatada nii dekoratiivsel eesmärgil kui ka toidutaimena, lisaks on hea nipp kasutada teda suure kasvu ja võimsa väljanägemise tõttu tuulevarjuna või rohelise müürina madalamate taimede taga. ✨

Eestis kasvatatakse maapirni mõnel pool ka suurtel põldudel.

Ebakorrapärase kujuga mugulaid ei pea koorima, piisab nende korralikust pesemisest.

Nipp

Maapirni mugulaid ei pea sügisel ilmtingimata üles kaevama ja keldrisse panema – neid võib käia kasvukohalt toomas, kuniks maapind lubab kaevata. Kui on soov siiski saaki koristada, proovige neid säilitada niiskes liivas või turbas sarnaselt porganditega.

Roheline advendipärg on kena kaunistus nii majauksele kui lauale. Selle meisterdamiseks varuge aega, aga esmalt minge metsa jalutuskäigule.

Tekst ja fotod **Kadri Tramm**

Advendivootus...

Veel oktoobris õitsesid kraavikallastel karikakrad, põlluääres võis noppida rukkililli ja ristikheinanutid turritasid uhkelt taeva poole. Kui sügis leebe on, leiab veel praegugi metsast taimematerjali, mida pärja sisse torgata. Üks tänuväärne materjal on muidugi igihaljad oksad, olgu nendeks siis pohlad, mustikavarred või aias kasvav igihali.

Metsajalutuskäigul käies jäid minu teele pohlad, kibuvitsapõõsad, raud-

rohi ja kanarbik. Kindlasti tasub kõiki neid lõigata kääride või noaga, et taime juurtele mitte viga teha. Kibuvitsaoksi murdes võiks kätte panna kindad, sest muidu lõhute kibuvitsa nõelteravate ogade tõttu käed lihtsalt ära.

Et pärja tegemine oleks lihtsam, ostsin selleks puhuks lilleseadete tarvikute poest pärja põhja, milles plastist rõngakujulise karkassi sees on märg aluskäsn. Selle läbimõõt on 24 cm ja hind 6–7 eurot.

Tarvikud

- Palju rohelist materjali pärja jaoks.
- Nuga ja käärid.
- Pärja karkass märga aluskäsnaga (neid saab osta lillepoest).

Töö käik

Tehke metsa üks jalutuskäik ja varuge pärja tegemiseks materjali – pohla- või mustikaoksi, kanarbikku, kibuvitsamarjadega oksti, pihlakaid, kõrrelisi jms.

Valage suuremat sorti anuma põhja vesi. Asetage sellesse pärja karkass, aluskäsn allapoole ja nii, et see saaks hakata vett endasse imama. Mingil juhul ärge suruge seda jõuga vee alla. Mõne minutiga on aluskäsn märg ja võite selle veest välja võtta.

Hakake pohlaoksi ükshaaval aluskäsna sisse torkama. Mida lühemad on oksad, seda paremini need aluskäsna katavad. Kasutasin 3–5 cm pikkuseid oksakesi. Töö käigus märkate, et kui pohlaoks oskuslikult pooleks lõigata, saab selle tervenisti ära kasutada.

Pange pärja sisse läbiseegi pohlaoksi, kanarbikke, kõige lõpuks lisage värvi – antud juhul siis kibuvitsaoksad.

Pärja on lõbusam meisterdada koos laste või sõpradega, sest see võtab aega. Aga tulemus on seda väärt, sest aeg-ajalt pärja veega piserdades või ettevaatlikult kastes püsib see väga kaua. ☼

Erinevates stiilides Belgia vanamööbel

Kauplus
ALTERMÖÖBEL
Peterburi tee 65,
Tallinn
tel 600 3788

Avatud
E-R 10-19
L 10-17
P 12-15

*Müüme ka
Annie Sloani
värve*

tunne ära

Verev kukehari
'Matrona'.

Kukehari
'Herbstfreude'.

Külma trotsivad kaunitarid

Tekst **Reelika Marrandi**, OÜ Elise Aed juhataja
Fotod **Reelika Marrandi, Jaan Mettik, Shutterstock**

Suurekasvulised kukeharjad õitsevad vapralt külmadeni ning nende kuivanud õisikud püüavad pilku talvises aias.

Pärast uhket suvist värvipaletti on jälle aega imetleda üksikuid vapraid, kes trotsivad karget sügisodu ja esimesi valusaid miinuskraade. Iga järgneva sügispäevaga muutuvad värvikandjad üha hinnalisemaks. Viimaste õitsejate hulka kuuluvad verev kukehari (*Sedum telephium*) ja kaunis kukehari (*Sedum spectabile*) ning nende hübriidid. Sortide poolest arvukaid hilise õitseja sõsaraid tutvustatakse sageli ilma liigi nimeta. Kui soovite siiski püüda liike määrata, siis verevat kukeharja eristab kaunist kukeharjast hõrehambuliste hallikasroheliste lehtede vahelduv asetus varrel ja veidi kõrgem kasv (45–65 cm).

Meie aedade kukehari number üks on liiki-devaheline hübriid 'Herbstfreude' (sün 'Autumn Joy'), mis õitseb talvekülmadeni. Taime kõrgus on 50–60 cm. Taimel on paksud hallikasrohe-

lised lehed ja laiad tumeroosad 20–30 cm läbimõõduga õisikud, mis vananedes muutuvad roosakaspronksjaks. Seda leidub pea igas aias.

Hästi tuntud on ka vereva kukeharja sordid 'Matrona' ja 'Munstead Dark Red', mis iga sügisega koguvad endale aina rohkem austajaid.

'Matrona' on leidnud kindla koha ka linna-haljastajate südames ja seda kasutatakse massitutusena paljudel haljasaladel. Põhjuseks kindlasti taime mõnusalt purpurne toon, uhke püstine kasv ja vastupidavus. 'Matrona' kohta võib julgelt öelda, et lille iluhooaeg kestab üle kuue kuu – varasüvest talveni. Taime kõrgus ja laius on 40–60 cm. Õitseb rikkalikult augustist oktoobrini roosade õitega, mis on koondunud suurtesse vihmavarjukujulistesse õisikutesse. Talveks muutuvad õisikud šokolaadpruuniks. Tugevakasvulisel taimel on püstised purpurjad varred ja

Kukehari 'Lajos' aka 'Autumn Charm'.

hallikasrohelistes lehed. Lehtede servad on põnevalt purpurroosad.

Rahvusvaheline püsikute selts (Internationale Stauden Union ehk ISU) valis 'Matrona' 2000. aastal aasta taimeks.

Roosad, punased, purpurjad...

Sort 'Munstead Dark Red' on purpurpunaste õitega, punakate varte ja sinakasrohelistest purpurseks üle minevate mahlakate lehtedega. Taimi kõrgus 40–60 cm. Klassikaline ja usaldusväärne püstise kasvuga sort, mis on saanud palju teenitud tähelepanu ja kiitust. Suured õienupukuhjad hakkavad tasapisi moodustuma ja avanema juba juulis. Kõikide sügavpurpurjate õite avanemine võib võtta ligi kaks kuud, kuid kogu see aeg on taim kaunis muutumises.

'Strawberries and Cream' on 40–50 cm kõrguseks kasvav puhmik, mis alustab õitsemist juba juuli lõpust. Punaka varjundiga rohekashallide lehtede kohal kõrguvad punastel õievartel laiad mitmevärvilised õisikud. Tumeroosadest õienuppudest avanevate õite värv varieerub beežist redisepunaseni.

Verev kukehari 'Bon Bon' eristub teistest kõrgetest kukeharjadest varasema õitseaja poolest. Ta alustab õitsemist juba kesksuvel ning õieilu jagub hilissügiseni. Sordi lehestik on šokolaadpruun ja väikesed õisikud tumeroosad. Taim kasvab 30–40 cm kõrguseks.

Vereva kukeharja 'Red Cauli' õied on suisa kirsi-punased ja sinakasroheline lehestik purpurja jumega. Kõrgust saavutab taim 20–30 cm, kuid

Kukeharjad kasvavad kenasti ka anumates.

Kukehari
'Ice Ruffles'.

Kukehari 'Xenox'.

arvestama peab sellega, et too lilleke tahab laiutada, seda laiust tuleb taimel 30–60 cm.

Kukehari 'Frosted Fire' on 40–50 cm kõrguseks kasvav kireva lehestiku ja roosirosade õitega sort, mis on tugevate paksude vartega ning suurejoonelise ja tiheda lehestikuga püsik. Õied muutuvad vananedes pronksjaks kuni vaskpunaseks ja seda ilu jagub augustist oktoobrini. Lisaks on selle sinakasroheline lehestik kreemikaskollaste servadega.

Kukeharja 'Ice Ruffles' kinnised õienupud on valged, avanenud õied heleroosad kuni kreemikad. Õievarred, mis 40–50 cm kõrgused, on veinpunased. Sinakasrohelistes lokkis lehed on kevadel ja suvel kreemikasvalgete servadega. Lehed muudavad hooaja jooksul värvi – mida aeg edasi, seda kontrastsemaks. Sügiseks muutuvad lehed pruunikaspunase ja kreemikasroosa kirjaks.

Kukehari 'Lajos' (sün 'Autumn Charm') on kirjuleheline 35–45 cm kõrguseks kasvav sort, mille säravrohelistes lehed on ääristatud laia kreemikaskollase servaga. Kinnised õienupud on kreemikasvalged, avanenud õied lõheroosad ja vananedes tõmbuvad ruskeks.

Punaseid ja kollaseid lehti

Kukehari 'Xenox' on mustjaspruunide vartega, 30–40 cm kõrguseks kasvav püstine sort. Taimel on vahaja kirmega paksud tumelillad lehed. Õisikud on roosad ja vananedes muutuvad kollakasoranžiks kuni roostekarvaliseks. Õisi jagub augustist öökülmadeni.

Kukehari 'Winter Gold'.

Kukehari 'Xenox Rainbow' on püstise kasvuga ja 40–50 cm kõrgune sort. Kollakad õienupud avanuvad mitmevärvilisteks õiteks, nagu sordi nimi tõlkes ka viitab – tegu on vikerkaarega. Õisi on helekollaseid, oranžikaid, roosasid ja pronksjaid. Purpurja lehestiku kohal on see kaunis vaatepilt. Õitseb augustist öökülmadeni.

Kukehari 'Purple Emperor' on mustjaspu-naste lehtede ja varte ning tumeroosade õitega kuni 50 cm kõrgune sort. Seda loetakse üheks parimaks tumedaleheliseks kukeharjaks, sest hoiab lehtede purpurjat tooni kogu hooaja vältel.

Lisaks eespool kirjeldatud kõrgekasvulistele kukeharjadele tasub meeles pidada väga vahva

*Õisikud
jätkegi talveks
taimele, sest lindudele
meeldivad
kukeharjade
seemned.*

talvevärviga igihaljast ja laiuva kasvuga kukeharja sorti 'Winter Lemon'.

Kõrgust on tal küll vaid 10 cm, kuid taime väikesed rohekaskollased paksud nöeljad lehed muutuvad külmade edenedes oranžimaks. 'Winter Lemon' õitseb juunis–augustis väikeste kollaste õitega ja on suhteliselt vähenõudlik. Eelistab päikeselist ja sooja kasvukohta, kuid talub ka osalist varju. Hästi kasvab taim kuival killustikupeenral ning kivilõhedes, eeldusel, et kasvupinnas on hea drenaažiga. Sobib väga hästi kiviktaimlasse. On heaks naabriks nurmelgi ja liivatee sortidele ning madalakasvulistele okaspuudele.

Vähennõudlik ja vastupidav

Koduaias tasub omavahel sobitada kukeharjade eri sorte. Kahjuks on väga tavaline see, et kõiki püsililli istutatakse koduaeda üksiku taimena. Võimalusel tuleks istutada igast liigist või sordist vähemalt 5–7taimeline grupp. Pigem olgu liike, sorte ja värve vähem, aga istutuslaigud suuremad. Siis pääseb kogu kompositsioon paremini mõjule.

Sama hästi kui koduaeda, sobivad kukeharjad ka haljasaladele n-õ massistutuseks. Nende ilu kestab väga kaua ja nad on peaaegu hooldusvabad taimed.

Kukekeharjad on hea valik ka taimeanumatesse. Nad pakuvad pikalt silmarõõmu ja talvituvad edukalt. Kasvamiseks vajavad need iludused keskmise toitainete sisaldusega kuni toitainetevaest, vett hästi läbi laskvat pinnast, päikeselist ja hea õhustatusega kasvukohta.

Niiskes ja rammusas mullas vajub puhmas mõnikord laiali. Selle vastu aitab jaanipäeva paiku väike kärpimine – siis on taim lühem ja tugevam, kuid puhkeb veidi hiljem õitsema. Õisikute arvu selline kärpimine ei kahanda, pigem soodustab.

Värviliste lehtedega sordid värvuvad paremini täispäikeses. Kukeharjad koguvad oma paksudesse lihakatesse vartesse ja lehtedesse vett, mistõttu kuumus ja põud neid üldiselt ei häiri.

Taimed vajavad kastmist vaid pikal põuaperioodil, sest vastasel juhul hakkavad nad lehti maha poetama. Kuivusest hoopis ohtlikum on liigniiskus. Seisev vesi pinnases võib põhjustada juurestiku mädanemise.

Sügisese õieilu kõrval on oluline seegi, et nende äraõitsenud õisikud on efektsed ka talvel.

Õisikud jätkegi talveks taimele, sest lindudele meeldivad kukeharjade seemned. Samuti on lumemütsidega õisikud kena talvine aiakau-nistus.

Kui kahjuritest rääkida, siis meeldivad kukeharjad eelkõige tigudele ja nälkjatele. Nende eest peaks küll kukeharjasid kaitsma, sest augulised lehed rikuvad poole ilust. ❀

Fääri saared või Usbekistan?

Telli Maaleht paberil või digis ja võida!

Loosi läheb 6 reisi!

Telli:

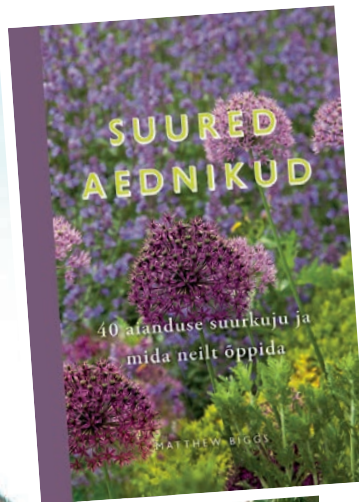
Maaleht
HEA EESTI LEHT

klienditugi@ekspressmeedia.ee
www.maaleht.ee/telli
tel 680 4444

Kui juba oled Maalehe tellija, registreeru loosimisele: maaleht.ee/telli

Retk suurte aed

Tekst Meeli Müüripeal, fotod Jaan Mettik

Matthew Biggsi raamat "Suured aednikud. 40 aianduse suurkuju ja mida neilt õppida" on väga hea teejuht nii mõttematkaks kui aiareisideks.

Kas teate, milline USA president oli kõige innukam aednik? Tema lemmik-koögivilj oli päris kindlasti hernes. Ta kasvas vähemalt 15 sorti herneid ning venitas mitu korda külvates saagijaga kahe kuu peale, herneid söödi tema peres maikuust juuli keskpaigani. Igal aastal korraldas ta sõpradele võistluse: kelle herned valmivad esimesena. Kuid vähemalt samavõrra huvitasid teda ka viljapuud ja marjakultuurid (valdustes kasvas kokku 31 puuviljaliiki) ning ilutaimed. Ta rahastas taimekütte, kes otsisid Põhja-Ameerika loodusest põnevaid liike ja tema järgi sai endale 1792. aastal nime kahelehine džefersoonia (*Jeffersonia diphylla*).

President ja rikkad ärimehed

See innukas aednik oli muidugi Ameerika Ühendriikide kolmas president ja Iseseisvusdeklaratsiooni peamine autor Thomas Jefferson (1743–1826). Tema aiapidamisest teatakse põnevaid üksikasju seetõttu, et ta oli ka üks aiapäeviku pidamise traditsiooni algataja. Aastail 1766–1824 peetud "Aiaraamatusse" (*The Garden Book*) pani ta üksikasjalikult kirja oma aia uued taimed ja sordid, külviajad, saagi alguse, tähelepanekud ilma kohta jpm.

Sellest allikast pärineb ka järgmine hea soovitus: "Aeda kujundades pidage meeles, et looklevad teed aeglustavad edasiliikumist, õhutades külatajaid peatuma ning nende ümber kasvavatele taimedele tähelepanu pöö-

Jardin Majorelle, Yves Saint Laurent, Maroko, Marrakech.

nike jälgedes

Jaapan, Ryōan-ji.

rama.” Endast kirjutas Jefferson aga nii: “Ükski töö ei paku mulle maaharimisest suuremat naudingut ning ükski kultuur ei ole kõrgem aiakultuurist. /.../ Kuigi vana mees, olen siiski noor aednik.”

Jeffersoni kodumõis Monticello asub Virginia osariigis Charlottesville'i lähedal päikesepaistelisel mäenõlval, Virginia Aiaklubi on aiad taastanud ja neid saab külastada.

Suurte aednike hulgas on andunud taimekogujaid, tõsiseid uurijaid ja õpetajaid, kunstnikke, suurilma-daame ja vürstinnasid, aiakirjanikke ja saatejuhte, miljardäre ja ekstsentrilisi tüüpe. Kahe püstirikka USA här-rasmehe aiahuvi oli lausa nii suur, et nende kirest kasvasid välja botaanika-aiad, mis tegutsevad uhkelt praegugi. Raudtee- ja kinnisvaramagnaat Henry E. Huntington (1850–1927) alustas vesiroositiikide rajamisega oma San Marino rantšos Lõuna-Californias, taimekogude loomisel oli tema pare-

maks käeks German William Hert-rich. Nende looming arenes paljude teemaedade ning rohkem kui 15 000 taimeliigi ja -sordiga botaanikaaiaks, kõige uhkem on 5000 nimetusega kaktuse- ja sukulendikogu. Aedu täien-davad raamatu- ja kunstikogu (www.huntington.org).

Pennsylvania osariigis asuvad Long-woodi aeda (longwoodgardens.org) külas-tab aastas rohkem kui miljon inimest. Aia sünni taga on tööstur Pierre S. du Ponti (1870–1954) rännukirg.

Reisidel nähtu avaldas talle nii süga-vat muljet, et koju naastes andis ta oma pisut teatraalsele ja ülepaistatud aia-kujundajaandele vaba voli, kuni tema farmi maadel olid alates renessansist esindatud kõik läänemaailma aian-dusstiilid. Aial ei olnud põhiplaani, du Pont vihkas ebatäpsust ja projek-teeris seetõttu ise kõik aiaraajatised ja isegi purskkaevud. Ta jälgis, et kavan-datu saaks esmaklassiliselt teostatud. Üks Longwoodi töötaja on meenuta-

nud: “Hr du Pont ehitas või lisis täp-selt neid elemente, mis talle hetkel sobivad tundusid. Kui ta 1920. aastal kasvuhoonet ehitama hakkas, ei tul-nud talle pähegi võimalus, et üheksa aastat hiljem laseb ta selle ees laiuvatele maisipõldudele kosed ja purskkaevud rajada.”

Valduses peetud aiapedod kogusid üha kuulsust, ja soovides oma külalisi üllatada, lisis du Pont sinna renes-sanss-stiilis vabaõhuteatri (eeskujuks Villa Gori Siena lähedal) ja 750 vee-joaga veekardina. Talveaeda hakati ehi-tama 1921. aastal – kokku 1,6 ha suu-ruse katuse alla mahuvad nüüd roh-kem kui 20 teemaeda.

Kõpla siis, kui umbrohtu pole

Erakordne pärandus jäi ka Rae Sel-ling Berryst (1880–1976): tema koha-like taimede koguga pandi alus Port-landi ülikooli geenipangale ja loodus-hoiuprogrammile. Naine alustas paari lillepotiga verandal, kuid varsti oli

Hiina, Suzhou, Alandliku Ametniku aed.

tema aed täis Kaukasusest, Alpidest ja Himaalajast pärit taimi. Tore on ka tema soovitus teistele aednikele: kes kõplab siis, kui umbrohtu pole, pääseb võitlusest umbrohuga, sest kõplamine katkestab korraks seemnete arengu mullas.

Väga otsustav daam oli maastikuarhitekt Beatrix Farrand (1872–1959), kes tegi endale nime Valge Maja ümbruse, Dumbarton Oaksi, Princetowni ja Yale'i ülikoolilinnaku kujundusega. Inglismaal õppis ta Gertrude Jekyllilt "lilledega maalimist" ja pärast suure eeskujuga surma ostis ära Jekylli arhiivi. Oma raamatukogu, kuhu kuulusid ka Jekylli aiaprojektid, kinkis ta California ülikoolile Berkeley. Oma koduaiast Reef Pointist lootis ta kujundada aiakujunduskooli. Kuna see ei õnnestunud, otsustas ta, et aial, mida ei saa nõuetekohaselt hooldada, on parem maa pealt kaduda. Aed likvideeritigi, üles kaevati isegi lemmikloomade põrmud ja seal kasvanud taimedega rajati mitu uut aeda.

Eespool tutvustasin nimme USA aednikke, sest sealsest aiakujundusest

ja kuulsatest aedadest me ju eriti ei tea, ka varasemaid tõlkeid pole.

Raamatu "Suured aednikud" valik on loomulikult palju laiem, kõige rohkem suurkujusid (21) on teoses Ühendkuningriigist. Aednikke tutvustatakse kronoloogilises järjekorras ja nõnda, et kaetud saavad eri ajastud ja tähtsamad kujundusstiilid tänapäevani välja.

Elutöökirjeldusi täiendavad botaanilised joonistused iga suure looja tunnustaimedest ja fotod märgilise tähendusega aedadest. Igalt loojalt on ka mõttetera ja natuke soovitusi, mida saab järgida koduaiaski.

Mitmed raamatusse jõudnud paigad on juba tuttavad Maakodu lugejareisidelt: näiteks 15 kiviga Ryōan-ji Kyotos, Alandliku Ametniku aed Suzhou, Mildred Blandy Quinta do Palheiro Funchali servas Madeira saarel ja Jacques Majorelle aed Marrakechis.

Kindlasti tuleks üle vaadata ka André le Nôtre Versailles, Claude Monet Giverny, Vita Sackville-Westi Sissinghurst, Lawrence Johnstoni Hidcote'i mõisaaed, Sir Frede-

rick Sterni kriidikaljule loodud kollektsoonaaed Lääne-Sussexis, Beth Chatto ja Christopher Lloyd'i koduaiad, Piet Oudolfi looming jpm.

Ja kui juba unistamiseks läks, miks mitte põigata Brasiiliasse Roberto Burle Marxi jälgi ajama, Uus-Meremaal Aucklandi lähedale Bev McConnelli Aryliesi ja Jeremy Francise Clodehilli Austraalias.

XXI sajandi taimehull Dan Hinkley on taimi uurinud Himaalajas, Hiinas, Jaapanis, Vietnamis, Tšiinis jm. Tema aed asub USA Kitsapi poolsaare kaljusel rannikul. Hinkley tsitaat raamatus on selline: "Taimede nägemine nende õiges kasvukohas teeb mind paremaks aednikuks ja õpetajaks."

Eriti lähedad on aga BBC aiasaadete kauase juhi Geoff Hamiltoni mõtte-terad: "Asjad ei pea olema täiuslikud: aitab sellestki, kui need on täpselt nii hästi, kui teile sobib. Täiuse tagaajamine tekitab asjatut stressi ja muudab aiapidamise morniks ettevõtmiseks. Aiapidamine peab olema nauditav, ärge võtke seda liiga tõsiselt."

Häid aiaretki mõtteis ja päriselt.☘

Moodne maastik püsikute ja kõrrelistega

PIET OUDOLF ja NOEL KINGSBURY

Hollandi aiakujundaja Piet Oudolfi tööd on väga omanäolised. Tema stiil põhineb püsikute, kõrreliste jt taimede kooskasutusel ja jätab mulje, nagu oleksid tihedalt koos kasvavad taimed jõudnud tagasi oma looduslikku kasvupaika. Oudolfi loodud istutusalad on pikaealised, igal aastajal põnevad, vähese hooldustarbega ja natuke ilusamadki kui loodus ise. Lugesdes saate teada, kuidas Oudolf on looduslähedast aiakujundust edasi arendanud ja millised on tänapäevase maastikukujunduse suundumused. Raamatut täiendavad fotod Oudolfi parimatest töödest, istutusplaanid ja väga põhjalik taimede võrdlustabel.

Suured aednikud.

40 aianduse suukuju ja mida neilt õppida

MATTHEW BIGGS

See raamat tutvustab 40 silmapaistvat aednikku ja aiakujundajat nõnda, et käsitletud saavad eri ajastud ja aiakujundusstiilid. Enamik neist on küll tegutsenud või tegutsevad Ühendkuningriigis ja USA-s, kuid esindatud on ka Hiina, Jaapan, Brasiilia, Maroko, Itaalia, Prantsusmaa, Hollandi, Austraalia, Uus-Meremaa ja Lõuna-Korea andekad loojad. Lugesdes saate ülevaate nende ideedest ja lemmiktaimedest ning jagatud kogemustest on kasu ka koduaias.

Gurmeeaed.

Kõige maitsvamad köögiviljad

LENA ISRAELSSON

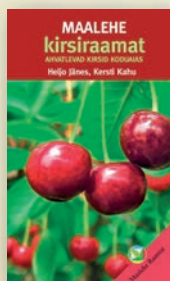
Lena Israelssoni kutsutakse Rootsi aiamaade kroonimata kuningannaks. Ta kasvatab oma koduaias ainult kõige maitsvamaid köögivilju. Sellest tasub eeskujul võtta, peaaegu kõiki raamatus nimetatud taimi saab Eestiski kasvatada. Nõuandeid jagades tugineb autor enda ja oma aednike sõprade kogemustele. Taimetalikus on palju maitsvaid pärandsorte, väga huvitavad on Aasiast pärit taimed ja ühe- või mitmeaastased lehtköögiviljad.

Maalehe hortensiaaraamat

ELLE AHSE

Hilissügiseni õitsevatest põõsastest on kõige kaunimad kindlasti hortensiad. Hortensiaaraamatu autori Elle Ahse aias on kokku üheksa liiki ja 44 sorti hortensiaid! Ta ütleb, et ükski teine ilupõõsas pole nii vastupidav, lihtsalt kasvatatav, ilus ja nõnda pika õitsemisajaga. Elle Ahse õpetab, kuidas hortensiaid kasvatada ning tutvustab liike ja sorte, mis sobivad meie kliimasse. Eriti palju uusi põnevaid sorte on aedhortensiaal ja suurelehisel hortensiaal.

Maalehe kirsiraamat

Ahvatlevad kirsid koduaiast

HELJO JÄNES. KERSTI KAHU

Paljud tahavad oma aias kirsse kasvatada ning ilusate ja maitsvate kirssidega magusa kirsipuu sorte on Polli aiandusuuringute keskuse sordiaretajatelt viimastel kümnenditel üha juurde tulnud. Head sordid on näiteks 'Arthur', 'Polli murel', 'Kaspar', 'Meelika', 'Tontu' jpt. Heljo Jänes ja Kersti Kahu õpetavad kirsipuid koduaias kasvatama ja hooldama ning tutvustavad hapu ja magusa kirsipuu paremaid sorte.

Igaveseks märgitud

EMELIE SCHEPP

Ühel suvepäeval ärkab üheksa-aastane Jana Berzelius haiglas. Ta ei tea, kes ta on ega mäleta oma minevikku. 21 aastat hiljem hakkab ta eduka prokuröörina uurima Norrköpingi Migratsiooni ameti juhi mõrva. Uurimine võtab ootamatu pöörde, kui leitakse järjekordne surnukeha, seekord nooruki oma. Mida rohkem Jana surnud poisi tausta uurib, seda lähemale jõuab ta oma unustatud minevikule.

Üksainus öö

SIMONA AHRNSTEDT

Üksainus plaan. Üksainus kättemaks. Ja kirk, millele nad ei suuda vastu seista. Glamuurses ja võimukas Rootsi rahamaailmas ristuvad veetleva finantsnõustaja Natalia De la Gripi ja karmi riskikapitalisti David Hammari teed. Kõrgklassi perekonnast pärit uhke Natalia teeb muljetavaldavalt karjääri. David, end üles töötanud halasamatatu miljardär, keskendub kättemaksule, tal on plaan üle võtta De la Griptide perekonna Investum, riigi suurimaid ja vanimaid firmasid.

Imeline Iraan

Ali Qapu palee.

Tuleval kevadel viib Maakodu oma lugejad Pärsia kuningriiki – Iraani. Aastatuhandete pikkune ajalugu ja iidne kultuur, mitmekesine loodus, eksootiline köök ja sõbralikud inimesed on märksõnad, miks tasub sinna reisida.

Tekst **Jaan Mettik**
Fotod **Shutterstock**

Esmased Iraaniga tekkivad seosed on kõrb, islam ja araablased. Need ettekujutused on kui mitte suisa valed, siis vähemalt ühekülgsed. Sellesse maailma suuruselt 18ndasse riiki mahuvad lisaks kõrbele ära ka lopsakad lähistroopilised metsad, karmid mäed ja isegi India ookeani äärsed liivarannad.

Et Iraan on islamistlik riik, on õige, kuid nende islam on veidi teistsugune. Kui 90–95% maailma islamiusulistest on sunniidid, siis umbes 90% iraanlastest on šiiidid ehk šiiaid. See, et iraanlasi peetakse araablaseks, on aga suisa vale, suurem osa elanikkonnast on pärslased. Vaatamata sellele, et iraanlased elavad väga konservatiivse ning religioosse riigikorraga riigis, on nad ääretult külalishked ja sõbralikud inimesed.

Pealinn Teheran

Inimasustus oli selles paigas juba enam kui 7000 aastat tagasi. Praegu elab Teheranis ja selle eeslinnades kokku üle 16 miljoni inimese.

Teherani esimese päeva naelaks on kindlasti linna vanim arhitektuurikompleks Golestani palee ja selle aed. UNESCO maailma kultuuripärandi nimekirja kuuluv paleekompleks koosneb 17 ehitisest. Kompleks on siiani üheks Iraani arhitektide ja kunstnike inspiratsiooniallikaks ning erilist imetlust pälvivad selle ornamendid.

Kolmandal päeval külastame elavat Tajrishi väljakut, mis asub Teherani ühes vanimas osas ja näeme linna sümboliks olevat valgest marmorist Azadi torni.

Suur-Teherani jääb veel kaks paleekompleksi koos neid ümbritsevate parkidega. Saad Abadi kompleks pärineb XIX sajandist ning asub 180 hektaril, kuhu mahuvad nii metsatukad, tänavad, paleed kui muuseumid. Niavarani palee oli Iraani šahhi viimane ja peamine residents.

Õhtuks jõuame ära käia ka maailma kõrgselt kuuendas teletornis – Miladi tornis (435 m).

Reisi neljandal päeval lahkume Teheranist ja alustame ringsõitu Iraanis. Külastame ajatolla Khomeyni mausoleumi ja peatume islamirevolutsiooni hälliks peetud Qomi linnas. See on šiia-

Fini aed.

Esfahan.

Vürtsid Esfahani basaariil.

tide püha linn, palverännakute sihtpunkt ja šiiitlik hariduskeskus.

Näeme Iraani kiltmaal vapustavaid Dasht-e Kaviri soolakõrbe maastikke ja käime kuulsate aedade linnas Kashanis. Väidetavalt oli see vastündinud jeesuslast austama tulnud kolme hommikumaa targa lähtepunkt.

Linna üks olulisemaid vaatamisväärsusi on Iraani vanim aed – Fini aed ehk Bagh-e Fin. See rajati XVI sajandil ja kuulub UNESCO maailmapärandi nimistusse. Võimalusel tutvume Kashani basaariga. Ööbime ühes Iraani vanimas külas – Abyneh's.

Teekond Esfahani

Esfahani külastame Safaviidide dünastia ajal rajatud Hasht Behesti paleed ja seda ümbritsevat aeda. Kui veab, õnnestub meil käia ka ühes eraiaias ja näha Esfahani kuulsaid minarette.

Pärastlõunal vaatame üle Zayande jõe kaarduvaid kauneid sildu. Nendest vanimat, Shahrestani silda hakati rajama juba kolmandal sajandil. Esfahani olulisemate vaatamisväärsuste hulka kuuluvad kaunite sammasgaleriide ja seinamaalingutega Sotuni palee ja aed ning suursuguse peaväljaku arhitektuuriansambel: imeliste türkiissiniste fassaadidega imaami mošee, šaik Lotfollah' mošee ja Ali Qapu palee, mis omal ajal oli kõrgeim hoone kogu impeeriumis.

Esfahanist sõidame edasi Yazdi – ühte vanimasse linna maailmas. Teel peatume Meybodis,

mis on ajaloo olnud väga tähtis sufismi (*islami müstiline vool, mille järgijad püüdlevad personaalse vahetu kogemuse kaudu jumaliku tõe ja armastuse poole – toim*) keskus ning kus asub enam kui 2000 aastat vana Narin Qal'ehi kindlus. Külastame ka üht granaatõunaaeda, mis peaks just meie reisi ajal olema täies õies.

Yazd on tuntud ka zoroastrismi (*iraani pärimuslik usund – toim*) keskusena, kuhu kogunesid tulekummardajad pärast seda, kui araablased olid Pärsia vallutanud ning riigi peamiseks usundiks sai islam.

Linn on unikaalne, tänu eraldatud asukohale on see suutnud pääseda nii sõdadest kui hävitamisest ja seal on tekkinud täiesti iselaadne arhitektuur. Paljudel majadel on nn tuulepüüdjad e badgirid, õõnsad tornid, mis aitavad ruume jahutada. Yazdi kutsutakse vahel ka tuulepüüdjate linnaks.

Paljud Yazdi vaatamisväärsused on kantud UNESCO maailmapärandi nimistusse. Jalutame linna kitsastel tänavatel, tutvume zoroastrite matusekõmmete ja vaikuse tornidega ning näeme Yazd Atash Behrami templi püha tuld, mis on põlenud alates aastast 470. Külastame UNESCO kaitse alla olevat Dolat Abadi aeda ja näeme maailma kõrgeimat, 34 m kõrgust tuulepüüdjat.

Tule
Maakoduga
Iraani!

14.-25. aprillini 2017.

Täpsem info:
maakodu.ee/iraan.

Dolat Abad ning selles asuv Iraani kui ka maailma kõrgeim tuulepüüdja.

Jahan Nama aed.

Vakili basaar.

Shirazi!

Üheksandal päeval alustame sõitu Shirazi. Käime pistaatsia- või mandlipuude aias. Teel külastame Ahhemeniidide dünastia valitsejate hauakambreid, nekropoli ja muistset, pärslaste esimese impeeriumi pealinna Persepolis. Kunagi kõr-

gusid siin tohutud paleed ja templid. Linna allakäik algas pärast Makedoonia Aleksandri vallutusetke, mille käigus ta linna põlema pani.

Shiraz on 2000 aasta vanune linn, kus elab umbes 1,5 miljonit inimest. Seda tuntakse kui kirjanduse, poetide, veini ja lillede linna. Shirazis elavad ka Iraani suurimad juutide ja kristlaste kogukonnad. Et iidne Shiraz pääses sõdadest purustusteta, on linnas säilinud palju kaunist arhitektuuri. Omaette vaatamisväärsused on 600 aastat tagasi elanud keskaja Pärsia kultuuri suurluuletajate Hafesi ja Saadi hauamonumendid. Näeme ka Karim Khani kompleksi, Khani medreset, Vakili basaari ja mošeed ning imeliste peegelnamentidega Aliebnehamze pühamut.

Hüvastijätt

Viimane päev Iraanis on pühendatud Pärsia aia- ja kunstile. Asjata ei kutsuta Shirazi ka aedade, rooside ja ööbikute linnaks. Erami aed, mille rajamise ajaks väidavad uurijad koguni XI sajandit, on kuulus oma tsitruspuude ja küpresside poolest. Praegu kuulub aed Shirazi ülikooli botanikaosakonnale ja on eriti kuulus oma apelsinipuude poolest.

Afif-Abadi aed asub 13 hektaril ning see on põnev näide sellest, kuidas on kokku sulatatud sõjamuuseum ja klassikaline Pärsia aed. Shirazi vanima aia Jahan Nama vaatamisväärsuseks loetakse keskset, aia ühest servast teise ulatuvat basseini 64 purskkaevuga.

Kaunite aedade külastus on ühtlasi hüvastijätt Iraaniga, sest öösel stardib Maakodu grupp läbi Istanbuli tagasi Tallinnasse.

Need, kelles programm reisiselli äratas, saavad end Maakodu Iraani reisile registreerida nii ajakirja toimetuse telefonidel kui ka meie koostööpartneri Germalo Reisid kontorites. ☘

Reis muinasjutulisse Pärsia kuningriiki

Telli ajakiri MAAKODU
ja võida reis kahele Iraani!

Rohkem infot: maakodu.ee/iraan
Tellimine 680 4444 või klienditugi@ekspressmeedia.ee

Maakodu lugejareis Iraani toimub 14.–25.04.2017. Ühele meie tellijale naeratab õnn ja tema sõidab koos kaaslasega reisile tasuta! Need, kes oma õnne ei usalda, saavad end reisile registreerida Maakodu telefonil 661 3370.

Turgutuskambrid

Hipe Rohila jättis maha oma Rakvere salongi ning pakub nüüd massaaži ja saunateraapiat Lahemaa ürgmetsade keskel asuvas kodutalus.

Tekst **Kristel Kirss**, fotod **Mari Peterson**

Oma armsa ja hästitoimiva salongi ukseid ajalooühingulises majas sulges Hipe Rohila aasta tagasi. Otsus lahkuda tuli üleöö ja neli päeva hiljem oli seal töötamise etapp tema jaoks läbi.

Hipe tunnistab, et ei leidnud enam jaksu pimedatel sügistalvistel õhtutel linnast 30 km kaugusel asuvasse kodutallu sõita. Pealegi oli ta ammugi mõelnud, et tema tööks oleks looduslik ümbrus märksa sobivam.

“Tahan, et inimene, kes minu juurde tuleb, saaks linnakärast eemale ja loodusesse hingama. Vaid nii unustab mõneks ajaks oma mobiiltelefoni ja käekoti,” teab ta.

Südamest tulevad soovid täituvad

Rohuaia talu hoovis patseerib uhkelt ning viskab siis murule pikali hiiglaslik halli karvkatttega pärsia tõugu kass. Hipe tutvustab lemmikut: see on nende talu kuningas Pätu ehk Pätrik Rohila-Pihlak, kes perenaise käitumist-liikumist jälgides saab aimu külaliste tulekust ning tuleb saabunud tegelasi justkui üle vaatama.

Närtsinud ilmega linnavurlede turgutamiseks on Hipe kodus koopa- ja tunnisaun, varsti valmiv uus suitsusaun, aidas massaažituba ning selle teisel korrusel isegi külalistele puhkamiseks mõeldud kamber.

Näib, et Hipel on salongi kolimine kulgenud lihtsalt, kuid see pole siiski nii.

Vana ait oli kolmest küljest üsna pehkinud. Kuldsete kätega ja töömurdjast elukaaslane Silvar asus kohe hoonet korrastama. Palkide vahetamise töös lõi naine ise kaasa. “Istusin kaksiraksti tormis murdunud palkidel vahel kella üheni öösel ning muudkui koorisin neid puh-taks,” meenutab ta.

Nüüd ümbritsevad hästilõhnavat massaažituba tummised palkseinad, aga ka naise oma kätega tehtud kindakrohviga kaetud kamina-tagune seinapind. Hea magusa lõhna annavad

ruumis siin-seal kuivavad taimed ning nendega täiendatud, Hipe enda tehtud massaažiõlid ja meesegud.

Varem aitas naine abivajajaid massaažiga kodust üsna kaugel, Lahemaa metsade keskel väikeses saunamajas. Eelmisest kaasast lahku mineku tõttu tuli naisel see saunatee unustada.

Nii ta pöördus palvetega universumi poole ja unistas uuest saunast, kus enda tervist turgutada saaks. Viimaks jäi mõte kinni aida taga nukralt lääpa vajunud ustega maakeldrisse. “Ükski ehitusmees ei andnud mulle esialgu lootust, et sellest sauna saaks teha. Aga isu oli mul nii suur!”

Selleks et kodune spaakompleks oleks täiuslik, soovis Hipe, et sauna pääseks kohe aita sisustatud massaažitoad. Viimaks läks ehitus lahti. Aidast kaevati tunnel keldrini.

“Kõik edasi juhtuv oli ime! Kõik on kingitud ja hea tundega tehtud. Paekivid tulid peaaegu ise kohale, kerise saime Türlilt, lava-lauad Eismalt, torud Viljandist, keevitaja tuli Vihulast...” loetleb Hipe püüdlilikult kõiki abilisi. Viimaks oli hubane koopasaun valmis, seal saab nahka koorida, mediteerida, hingata ehk igati puhastuda.

Uues suitsusaunas plaanib ta läbi viia saunateraapia kursusi, mis tuginevad ajaloolisele pärandile. “See on mõeldud tõelistele loodushingedele,” märgib Hipe.

Kõikjal, kuhu pilk taluhoovis ka rändab, näeb lopsakaid lilleampleid ja lille-seadeid. Lisaks säravad metsa taustal tugevad ja terved taluaia lilled.

Värviteraapia ja taimeteed

Hipe on koduümbruse sättinud eesmärgiga, et tulijatel oleks, mida vaadata. “Nende öite ja värvide kollekttsioon on väge,” räägib ta, “mis läbi silmade mõjub hästi nii kopsudele, neerudele kui maksale. Kui vaatepilt ka kohe midagi tuntavat ei anna, siis isegi vaid vaatamisega saadakse värviteraapialaadne kogemus.”

*Naine loob
ning annab
oma energiat
ja väge
edasi oma
pereliikmetele.*

Hipe Rohila

metsade süles

Tünnisauna poetab Hipe taimi, mis teevad veemõnud visuaalselt kauniks ja hästilõhnavaks. Lavendel, rukkilill, mõned puuoksad, vahtra-, pihlaka- ja õunapuulehed, roosa ristik, kollased karikakrad ning saialilled on siinses ürdivannis naiseliku väe turgutamise teenistuses.

Hästilõhnavas massaaži toas on mõnusalt hämar.

Jalatalla massaaži kastid.

Värviteraapiat silmale leiab ka lillevaasidest.

Metsa servas on pealtnäha tavaline maakivihunnik, mille Hipe isa kunagi siitsamast kivi kivi haaval maapõuest välja õngitsenud.

Suure töö eesmärgiks oli kartulimaa. Ent kartulit ei saanud sellelt maalt peaaegu üldse. “Ühe kotitäie panime ja pool kotti saime sügisel tagasi,” räägib Hipe.

Kunagi käis Rohuaia talu külastamas teadmanaine Lille Lindmäe, kes tunnetas kivihunniku kõige suurema kivi alt tulevat energiasammast. Sellele kohale on plaanitud meditatsiooni platvorm. Ja samas kohas on istumas nähtud isegi karu. Küllap mesikäpp juba teab, kus hea on!

Kunagise kartulimaa asemel on nüüd niit, kus loodusravi pooldaja tarbeks kasvab palju vajalikku ökoloogiliselt puhast ja õitsvat kraami.

Kunagi metsandust õppinud Hipe on tuttav ning sõber kõikide metsa- ja niidutaimedega. “Minus istub teadmine, et taimed ei kuulu mulle. Ma pean neid teistele näitama, nendega tegelema, neid tutvustama ja teistega jagama.”

Kui suvel saab lillede vaatamisest ilunaudingu ja väge, siis sügiskuu ajal turgutavad vaimu ja füüsiliselt kuivatatud taimed. Hipe teeb neist ise

kreeme ja võideid. “Tegin kunagi teesegusid ja kinkisin neid sõpradele. Hiljem, kui nad juurde soovisid, siis rääkisid, et see jook on sootuks teistsuguse maitsega, kui mujalt ostetud taimeteed. Esialgu ei ma ei taibanud, mis on selle erisuse põhjus. Nüüd tean – kui kogud taimi ilusa ilma ja hea tujuga ning käsitsi, räägid nendega ka neid kuivama riputades, jutustad neid pakendades. Ja kui kingid, siis omakorda annad head sõnad teepakiga kaasa – sellisel moel saabki jook erinema nendest, mis on kombinatsioon korjatud ja elektrikapis kuivatatud.”

Elumaja kõrval on talu ürdipeenar, mis on samuti osalt looduse kujundatud. Mitmed taimed on siia ise tulnud. “Filigraanne aednik ei kannataks iial selliseid kooslusi välja,” usub Hipe. “Mul on roos, lavendel kõrvuti kurgirohu, siia ise tulnud kollase karikakra ja mooniga. Ma ei suuda peenras juured alla ajanud taimetele öelda “sa ei kuulu siia” ja siis teda välja rohida.”

Nii juhtus näiteks ubadega, mida perenaine maja kõrval mulda panekuks ette idandas. Üks nendest aga läks näpu vahelt kaotsi ja hakkas ürdipeenras kasvama. “Nüüd on mul ürt nimega uba,” naerab Hipe.

Rohuaia talu ehivad peremehe nikerdatud puidust skulptuurid.

Toredaid silmailu pakkuvaid aksessuaare on talus kõikjal.

Talu kuninglik kiisu Pätu.

Lavendel kasvab siin talus mähinal. Seda saab poetada tunnisauna vette, teesegudesse ja kehavõietesse.

Looduslikult puhas taimne kraam ja teadmised võimaldavad Hipe korraldada naiselikkuse äratamise laagreid. “Tahan õpetada eelkõige seda, kuidas olla väekas naine. Seejuures kasutan psühholoogiat, filosoofiat ning kõike, mis on loomulik ja looduslik,” räägib ta.

Uurime, miks seda vaja on. Mis on tänapäeva naiste väega valesti?

Loov energia vajab turgutamist

“Linnastumine, kiirustamine ning kõik see kunstlik, mida me kasutame ja kanname või mida meile peale pressitakse. See tekitab stressi! Meedia surub peale – kui sa ei ole nii või ei tee naa, pole sa ilus ja väärtuslik. Hirmus on see, et juba kolmeaastaseid väikesi tüdrukuid viiakse ilu osas mõõtu võtma minimissi võistlustele! See ei ole normaalne.”

Hipe kurvastab, sest naised käivad aina enam ringi kummist jalanõudega ja loodusest eemaldunult jalutavad pidevalt vaid asfaldil.

Tema teab, et kosmosest ei saa enam midagi head kätte, taevast on nii risustatud. Seetõttu on emakesest maast tulev energia naissoole vajalik ja see suudab läbi tungida vaid nahast tehtud

jalanõudest. “Naine on see, kes loob ja annab oma energiat ehk väge edasi oma pereliikmetele. Kui tal seda naiselikku energiat pole, siis ei tule oma ülesandega toime. Näiliselt ta tegutseb nagu naine ikka, paneb kartulid potti keema või riietub uhkelt, aga temas ei ole naiselikku jõudu.”

Kuidas endas ürgne naiselikkus äratada, seda tahabki Hipe oma kodutalus jagada. Lisaks teadmisele saab ta pakkuda energeetilist massaaži.

“Inimesed on elujõust tühjad. Nad mõtlevad aina tööst, neil pole enam unistusi ja nad ei julgegi unistada.”

Selleks et väge juurde saada, peab stressist vabanema. Üks parimaid võimalusi selleks on saun. Suvisel ajal suudab Hipe oma teadmiste ja ilumeelega tunnisauna nii ahvatlevaks muuta, et isegi kõige suuremate eelarvamustega naised mõnulevad meelsasti.

Pärast sauna soovib ta üle mudida oma jala-tallad. Selleks puhuks on tal erilised käbidega täidetud kastid, millel tuleb veidi aega talluda. Tõestatud on see, et keegi ei mäleta Hipe juures veedetud tundide jooksul oma muresid, rääkimata mobiiltelefonist. ☘

Tekst Riine Plees,
Vaarikas
Vahukoorega
Fotod Birgit Püve

Mäng sai kinkimiseks valmis.
Mia Kertu näitab Adele-
Mariale, mida ta kaardile oma
isa kohta kirjutas.

Mäng

väga tähtsatele meestele

Isad ja vanaisad on lapse elus väga tähtsad mehed. Kuna varsti on tulemas kõikide isade – nii noorte kui vanade isade – päev, siis alljärgnevalt mõte, kuidas seda päeva nende jaoks erilisemaks muuta.

Enne seda päeva tehke valmis kutse ja pange see eelmisel õhtul enda kodu postkasti.

KUTSE ISADEPÄEVA PEOLE

KALLIS ISA/VANAISA
PALUN TULE 13. NOV KELL 18
ISADEPÄEVA PEOLE.
PIDU TOIMUB MINU TOAS.
SINU LAPS ...

Peoruum kaunistage vahvasti, näiteks õhupallide või toredate lipukeste või isetehtud siltidega. Selle sündmuse kõige tähtsamaks asjaks sobiks teie oma kätega tehtud kingitus, näiteks üks tore lauamäng, mida saaksite siis kohe män-

gima hakata. Olge kaval ja peitke kingitus ära. Paluge isal see üles otsida, sealjuures võite otsijat veidi abistada ja anda kingile lähenemisel või kaugenemisel vihjeid, kas on “soe” või “külm.”

Lauamäng “Minu isa memo”

Tehke tugevamast paberist kaks ühesugust kaarti, millele kirjutage oma isast vahvaid tähelepanekuid.

Näiteks kirjutage kahele kaardile tema välimuse kohta: väga ilusad silmad; töökad käed; lahedad vuntsid; ülilahke süda; või siis hoopis ... uhke auto.

Ehk siis tema olemuse kohta – minu isa on: kõige kallim mees maailmas; kõige sportlikum mees; kõige sõbralikum mees; kõige parem töömees;

kõige suurem naljamees; kõige parem isa; kõige ilusama häälega isa, jne.

Või pange kirja hoopis need tegevused, mida isaga koos teha meeldib: meeldib sinuga reisida; meeldib sinuga kalal käia; meeldib sinuga mürada; meeldib sinuga raamatuid uurida; meeldib sinuga kinos käia, jne.

Kaardi teine pool kaunistage enda soovi kohaselt, aga võib jätta ka valgeks.

Pisemad lapsed, kes veel kirjutada ei oska, saavad kaartidele joonistada isaga seotud asju, ning ikka kahele kaardile kaks sarnast asja – näiteks lips, auto, mobiiltelefon...

Mängu reeglid ja käik

Segage kõik kaardid hoolikalt läbi ja laduge lauale tagurpidi, et kaunistatud pool jääks peale (üles). Kordamööda pöörake ümber kaks kaarti ning peate üles leidma paarid. Kes paari leiab, saab ühe korra veel valida. Võidab see, kes rohkem paare kokku saab.

Uskuge, iga isa ja vanaisa on sellise mängu ja päeva üle väga õnnelik. ☺

Teeme lauamängule karbi

Mängu mahutamiseks vajate karpi. Kõige toredam oleks, kui teeksite selle ise.

KARBI TEGEMISEKS LÄHEB VAJA

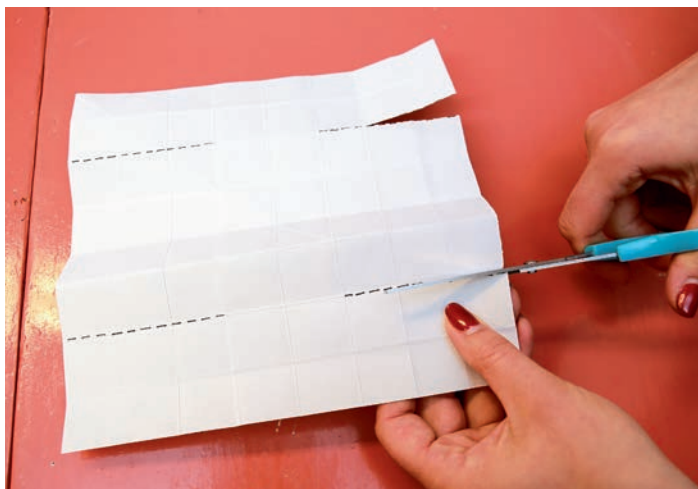
A4-paberit (2 tk), kääre, liimi PVA ning kaunistamiseks väljalõikeid ja pliiatseid.

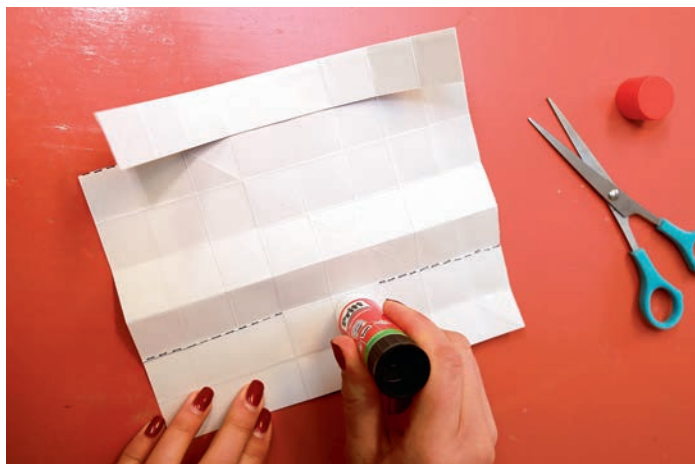
Võtke üks leht A4-paberit ja murdke see ruuduks, selleks tooge näiteks vasak alumine nurk ülemise paberi servani ja murdke täpselt ära, tekkinud ristkülik lõigake ära. Seda saate pärast kasutada karbi põhja tegemiseks.

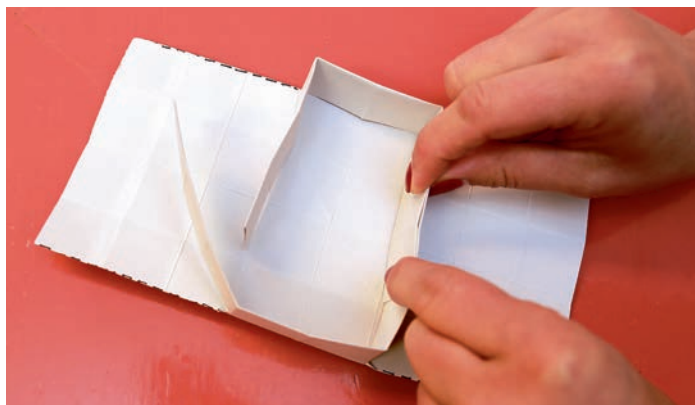
Voltige tekkinud ruut pooleks, siis veel kord pooleks ja veel kord pooleks. Harutage paber lahti ja voltige teistpidi pooleks, veel kord pooleks ja veel kord pooleks. Harutage uuesti lahti. Nüüd on teie ees ruudukujuline paber, mis on täis voltimisest tekkinud võrdseid väikesi ruudukesi.

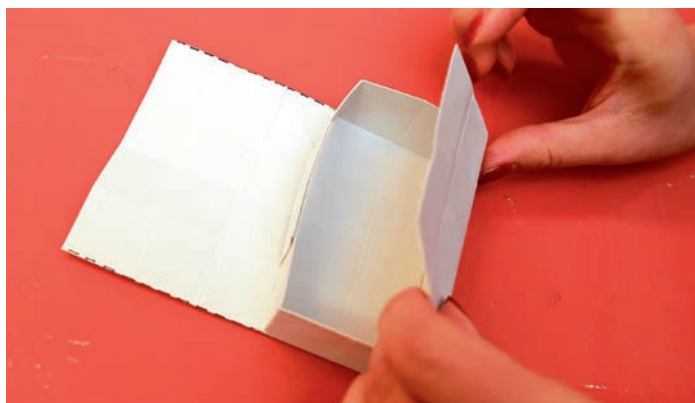
Lõigake kääridega vastaskülgedesse neli lõiget, servadest kahe ruudu kauguselt ja kolme ruudu pikkused lõiked.

Need servad, kaks ruutu enne lõiget, liimige kokku.

Liimitud servad asetage omakorda omavahel kokku, kahe ruudu pikkuselt jäävad need topelt, sinna vahele pange liimi.

Ülejäänud paber tõstke viimasena liimitud servast üle ja voltige karbi põhja välja, tehke sama teise poolega, liimige põhi kinni.

Lõigake allesjäänud paberist karbile põhi ja liimige see tugevduseks sisse. Esimene karp ehk karbikaas ongi valmis!

Võtke nüüd teine paber mängukaartide karbi jaoks. A4-paberi pikemast servast lõigake 0,5 cm ära, edasi toimige samamoodi nagu karbi meisterdamisel. See karp tuleb nüüd eelmisest veidi väiksem, et kaas mahuks ilusti peale.

Vanaema retseptid uues võtmes

Tekst ja fotod **Kärri Jürisson**

Õnnelikud on inimesed, kellel riulis veel emade ja vanaemade retseptivihikuid. Pikkadel ja pimedatel novembriõhtutel tasub need uuesti kätte võtta.

Vürtsikas spagetikõrvits

Lõppenud suvel kasvasin esimest korda kodu-aias spagetikõrvitsat (*Cucurbita* 'Spaghetti'). Seemnete otsimine ja tellimine võttis omajagu aega, külv sai tehtud alles enne jaanipäeva. Kolm kuud hiljem oli saak valmis. Ootamine ja katsetamine tasus end kuhjaga ära. Mahedamaitse- line kõrvits sobib vürtsikamate lisanditega suu- päraselt.

- 1 keskmine spagetikõrvits

TÄIDIS

- jupp vürtsikat või väga vürtsikat eestimaist käsitöövorsti
- 150 g kanafileed
- 80–100 g küüslaugupekki
- 1 väike punane paprika
- 1 väike roheline paprika
- 1 sellerivars
- 1 keskmine sibul
- 1 küüslauguküüs
- 6 kirsstomatit
- maitserohelist soola, pipart

Poolitage kõrvits ja eemaldage pehme sisuosa käe või supilusikaga. Seemned tasub alles hoida ja kevadel mulda pista!

Küpsetage ahjus, lõikepind allpool, 200 kraadi juures umbes 30 minutit. Kõrvits on val-

mis, kui kahvliga kraapides moodustuvad mõnused ja mahlased "spagetiniidid".

Samal ajal kui kõrvits ahjus valmib, valmistage täidis. Tükeldage kõik komponendid suupärasteks tükkideks. Praadige koostisosi esmalt mõni minut kuumal pannil ja seejärel hautage kaane all umbes 10 minutit.

Viimasena lisage kirsstomatipoolikud. Maitsestage ettevaatlikult soola ja pipraga, arvesta-

des, et vorst ja küüslaugupekk juba annavad maitset.

Täitke kõrvitsapoolikud vürtsika seguga. Segage kergelt läbi, mõned kahvlitäied kõrvitsaniite võib jätta pealeriputamiseks.

Umbes 10 minutit ahjus küpsetamist ühtlustab maitset. Puistake peale maitserohelist. Kõrvitsalootsikus püsib toit kaua soe ja maitseb mahlaselt!

Maakodu köögirubriiki toetab Kaubamaja Toidumaailm.

kaubamaja

üks ja ainus

Sõmer maksapasteet apelsini- ja veiniželeega

Järgmise retsepti järgi on meie peres maksapasteeti valmistatud niikaua, kui ma mäletan.

- 400 g ribiliha, kondiga
- 700 g seamaksa
- 2 keskmist sibulat
- 2 keskmist porgandit
- 2–3 loorberilehte
- 100 g küüslaugu-pekki
- 8–10 vürtsitera
- 50 g taluvõid
- ½ tl jahvatatud muskaati
- soola ja pipart

Leotage maksa külmas vees 15–20 minutit. Loputage läbi. Kuivatage majapidamis-paberiga.

Lõigake liha 5–6 tükiks ja praadige pannil. Lisage sinna ka porganditükid, sibul ja maksatükid.

Lõigake paraja suurusega tükid, et hiljem oleks neid hõlbus hakklihamasinast läbi lasta. Praadige kuumal pannil 10 minutit (maksa 5 min). Lisage pisut soola ja pipart.

Kont aitab pasteedil tarrenduda, eemaldage see alles pärast hautamist.

Kallake segu potti, valage juurde vett nii palju, et liha oleks kergelt kaetud. Lisage loorberilehed ja vürtsiterad. Hautage pehmeks (umbes 45 minutit).

Jätke leem potti, teised komponendid tõstke kaussi jahtuma ja peenestage seejärel hakklihamasinaga.

Lisage kolm väikest kulbitäit leent, muskaati ja taluvõid, vajadusel maitsestage soola ja pipraga, segage hoogsalt läbi, kuni või on sulanud. Asetage vormidesse ja paigutage jahedasse.

ŽELEE

- 1 klaas vedelikku (apelsinimahla, punast veini)
- 3 tl želatiinipulbrit
- ½ tl mett

Kuumutage vedelikku keemiseni, lisage mesi ja želatiinipulber, segage, kuni see on lahustunud. Kui vedelik hakkab jahtuma ja näitama esimesi paksenemise märke, kallake see pasteedi peale ja paigutage külmkappi.

Želee sisse võib panna apelsiniviilu või näiteks tüümianioksa.

Sefiirikreemi täidisega ekleerid (u 20 tk)

Pehmele õhuliste taskute ja siidiselt kerge kroomiga ekleeride näol pole tegu igapäevamaiustustega, vaid piduliku desserdiga, mida nautida pereringis või koos sõpradega.

KEEDUTAINAS

- ⅔ klaasi tapiokijahu
- ½ klaasi kookospiima
- 1,5 sl taluvõid või kookosrasva
- 2 keskmist muna
- ⅓ tl vanilli-seemneid
- noaotsaga soola
- 2 tl mett või vahtrasiirupit

Keedutainas kasutatud tapiokijahu on sisuliselt tähtis, mis saadud troopikas kasvava kassaava-põõsa juurmugulatest.

Tainas valmib lihtsalt. Kallake potti kookospiim, lisage või, vanilliseemned ja sool. Keetke 3 minutit. Lisage mett või vahtrasiirupit. Eemaldage pott tulelt ja kallake tapiokijahu ühekorraga potti tulikuuma vedeliku sisse. Segage hoogsalt puulusikaga. Seejärel töödelge tainast umbes üks minut elektrimikseriga. Kui saadud klomp on pisut jahtunud, lisage ükshaaval munad, vahepeal mikserdades. Tainas tuleb sile ja eemaldub hästi kausiseinte küljest.

Kandke tainas ahjuplaadile kondiitripritsiga. Küpsetage 180kraadises ahjus kuldkol-laseks (sõltuvalt ahjust 20–30 minutit). Oma kogemusest võin öelda, et pigem võib esimesel minutitel olla temperatuur kõrgem ja hiljem pisut madalam. Esimesed 15 minutit ärge ahjuust mitte mingil juhul avage! 20. minutil võib ühe

ekleeri testiks välja võtta ja vaadata, kas see langeb kokku. Kui langeb, peaks pisut veel küpsetama. Lõpuks keerake kuumus maha ja laske ekleeridel ahjus jahtuda.

SEFIIRIKREEM

- 3 munavalget
- näpuotsaga soola
- 5 sl kookos-palmisuhkrut
- 2 sl brändit
- 1–2 sl vedelat mett
- 3–4 sl vett
- 50 g tumedat sulašokolaadi
- 2 sidruniviilu

GLASUUR

- 50 g tumedat sulašokolaadi

Kallake kastrulisse vett ja kookospalmisuhkrut, laske keema tõusta, lisage brändi. Keetke tasasel tulel 5–7 minutit. Samal ajal (valmival siirupil silma peal hoides) võtke külmkapist kolm väikest muna ja vahustage munavalged, kuhu on lisatud näpuotsaga soola. Vaht peab olema tugev. Niristage tulikuum siirup ja mesi munavalgevahu sekka, samal ajal mikserdades.

Pigistage sidruniviilust mahla. Viimaks lisage kuum voolav sulašokolaad, see annab juba eelnevalt pruunikale vahule kauni värvuse. Hoidke sefiirikreemi enne kasutamist umbes 20 minutit külmkapis.

Kui ekleerid on täielikult jahtunud, lõigake need pooleks ja täitke tordipritsi abil kreemiga. Katke ekleerid sulašokolaadi glasuuriga, soovi korral raputage peale mandlilaaste.

Kaneelikangid (16 tk)

Mäletan, et minu vanaema retseptikaustikus oli kirjeldus, kuidas teha kaneelikange. Lapsena meeldis mulle sõna “kaneelikangid” väga. Tõsi, vana aja retsept sisaldas muu hulgas valget suhkrut ja jahu, ent oma nime väärt on ka järgmiste koostisosade järgi tehtud pulgakased. Selles retseptis pole kasutatud jahu, muna ega suhkrut. Soojana on need kaneelikangid rabedad, ent jahutudes muutuvad kõvaks nagu kõrsikud.

- 1 dl mandleid
- 1 peotäis kuivatatud õunu
- 1 sl kanepijahu
- 2 tl kaneeli
- 1,5 sl sulatatud kookosrasva
- 2 tl tšiiaseemneid
- 4–5 sl sooja vett
- näpuotsaga soola

Jahvatage mandlid ja kuivatatud õunad kohvi-veskis peeneks. Kallake kaussi, lisage kanepi-

jahu, kaneel, tšiiaseemned ja näpuotsaga soola. Kallake peale sulatatud kookosrasv ja viimaks 4 sl sooja vett, laske 10 minutit seista. Segage tainas läbi, vajadusel lisage vett. Lõpuks on tainas kergesti voolitav.

Rullige lõikelaual või silikoonmatil näpupaksused pulgad. Küpsetage 180 kraadi juures 20 minutit, alandage temperatuuri 160 kraadini ja küpsetage veel 15 minutit. Jätke ahju jahutama, samal ajal võib kaneelikangide juurde teha veniva šokolaadi.

VENIV ŠOKOLAAD

Tasaselt keeval veevannil sulatada 1 sl kookospalmisuhkrut, 1 sl riivitud kakaovõid, 1 tl kookosrasva, 1 tl mett, lisada 1 sl kakaopulbrit ja pisut soola. Saadud segu muutub jahtudes pehmeks venivaks šokolaadi-iiriseks.☼

Pähklite, seemnete ja kuivatatud puuviljadega eestimaalaste varustaja aastast 1995.

Germund Hulgi OÜ • info@germund.ee • 609 8525

www.germund.ee

Pähklid, seemned ja kuivatatud puuviljad telli soodsalt ning mugavalt internetist otse endale sobivasse Omniva pakiautomaati või postkontorisse!

Hüpoekoer –

armastusega
kasvatatud
elupäästja

Eliisa ja hüpoekoer
Roxy.

Lapseeast saadik diabeeti põdenud Aavo Kubja otsustas mõni aasta tagasi oma elus uue lehekülje keerata. Ta võttis varjupaigast koera, kellest on saanud tema igapäevane elupäästja.

Aavo kuulis hüpokoertest ehk diabeedi abikoertest esimest korda umbes kolm aastat tagasi.

“Et mul endal koera polnud, hakkasin uurima kutsikapakkumisi, muu hulgas sai otsitud ka varjupaikadest. Lõpuks langes valik umbes aasta vanusele noorele varjupaigakoerale Simonale. Psüühiliselt paistis ta küllaltki terve olevat ning pärast esimest jalutuskäiku polnud mul vähimatki kahtlust, et ta soovib mind veel näha. Tegelikult tegi valiku Simona ise,” räägib Aavo. Kutsikat otsis Aavo just seetõttu, et hüpokoeraks koolitamiseks sobis pigem noorem koer.

Hüpokoer on diabeedihaige inimese abiline, keda koolitatakse ära tundma peremehe madalat veresuhkrut ehk hüpolõhna. Nimelt eritab inimese keha madala veresuhkru korral lõhna, mille hüpokoer ära tunneb. Madal veresuhkrutase on diabeedihaigele ohtlik, kuna sellele võib kohe veresuhkrut tõstmata ehk kiire magusa söögi või joogita järgneda kooma. Koer reageerib ohuseisundile inimest ninaga togides. Sellist käitumist nimetatakse hüpokoera puhul markeerimiseks. Lisaks markeerimisele saab koera õpetada ka mahlapakki, küpsist vms tooma.

Teineteise elupäästjad

Aavo sõnul on Simona olnud igas mõttes väga tubli. “Esimese eluaasta jooksul oli ta üle elanud kaks hülgamist. Koera jaoks pole olemas midagi raskemat kui nii-öelda karjast välja heitmine,” ütleb Aavo. Koolitusel hakkasid nad käima siis, kui koer oli Aavo juures elanud vaid aastakese. Nüüd, pea kaks aastat hiljem näeb Aavo, kuidas koera usaldus tema vastu kasvab ja nendevaheline suhe järjest tugevneb.

“Kuigi tahe koostööd teha on olnud algusest peale mõlemapoolne, on omavahelise usalduse ülesehitamine olnud meile kõige raskem väljakutse”, tõdeb Aavo.

Simona on teinud koolitusel Aavo sõnul suurepärase tööd ja praegu ei ole lõhna eristamine tema jaoks mingi probleem.

“Esimest korda markeeris ta (*togis ninaga – toim*) mind juunis, kuus kuud pärast õpingute algust. Simona naudib igasugust koos

Aavo Kubja ja hüpokoer Simona.

Hüpokoerad Eestis

Diabeedi abikoerte ehk hüpokoerte teema jõudis Eestis laiemale avalikkuse ette esimest korda 2013. a novembris, kui ELDÜ aastakonverentsile tulid sellest rääkima külalised Soomest: koolitaja Stina von Bornsdorff ning perekond, kus esimese tüüpi diabeediga lapse abistajana oli juba mõnda aega tegutsenud hüpokoer Elmo.

Teema äratas suurt huvi ja üsna ruttu sündis plaan luua ka Eestis kompetents abikoerte järjepidevaks koolitamiseks diabeedihaigete jaoks. Eestis põeb I ja II astme diabeeti kokku üle 70 000 inimese ehk 5% rahvastikust.

II tüüpi diabeeti haigestuvad enamasti vanemad ja ülekaalulised inimesed ning selle tüüpi puhul saab reeglina elada täisväärtuslikku elu tervislikult toitudes, liikudes, ning ravi on algusjärgus reeglina tabletipõhine. I tüüpi diabeeti diagnoositakse aga sagedamini lastel ja noortel ning see on alati insuliinipõhine, s.t et diagnoosi saamise hetkest vajab haige püsivat ravi insuliiniga, kuna oma keha on insuliini tootmise lõpetanud.

“Kui teist tüüpi diabeedi diagnoosimisel antakse inimesele võimalus enda elustiili ja toitumisharjumusi parandada ning end kokku võtta, siis esimese tüüpi puhul ei anta algusest peale armu,” selgitab ELDÜ juhataja Kristi Peegel.

Mõlema diabeedivormi puhul võib veresuhkur nii ohtlikult madalale langeda (hüpoglükeemia) kui ka kõrgele tõusta (hüperglükeemia). Hüperglükeemia korral on vaja kohe tegutseda (kiiresti imenduv toit või jook), hüperglükeemia puhul võib haige seisund ohtlikuks muutuda alles päeva-paari jooksul. Seepärast treenitaksegi hüpokoeri ära tundma just madala veresuhkru spetsiifilist lõhna ehk hüpolõhna, sest see aitab ennetada eluohtliku seisundi tekkimist.

2015. aasta sügisel käisid Kati Ernits ja Eliko Melb hüpokoerte treenimise meetoditega tutvumas Soomes, 2016. aasta alguses alustasid nad esimese üheksa hüpokoera koolitamist Lahemaal Kolgakülas. Järgmine koolitus toimub 2017. aastal.

Milline koer sobib hüpokoeraks?

KATI ERNITSA NING ELIKO MELBI SOOVITUSED

Koera iseloom mängib õppimiskiiruses ja töökindluses suurt rolli, sestap peaks hüpokoeraks valima tõuesindaja, kellel kõik vajalikud iseloomuomadused olemas.

Hüpokoera tööd toetavad omadused on:

- julgus;
- hea probleemide lahendamise võime;
- hea algatusvõime (koer on aktiivne lahendust pakkuma);
- inimesele orienteeritus (tahab inimese heaks töötada);
- hea ninatöö (koerale meeldib ninaga töötada, näiteks on ta asjade otsimises järjepidev ja sihikindel).

Hüpokoeraks ei sobi koer, kes on:

- arg;
- agressiivne loomade või inimeste suhtes;
- närviline;
- NB! Lühikese koonuga koertel on ninatöö raskendatud!

Hüpokoeraks sobivad mitmesugused koerad. Tõukoerte puhul on suurem tõenäosus leida sobilik koer retriiverite (labrador, kuldne, nova scotia jms), spanjelite või karjakoerte seast.

Sobivad ka segaverelised koerad, kui neil on olemas selleks vajalikud eeldused. Koolitusele võetakse koeri vanuses 3 kuud kuni 5 eluaastat.

Vanuse ülempiir tuleneb asjaolust, et kuna koolitus on pikaajaline, jääb koeral väga vähe aega inimese heaks töötada. Isegi kui koolitus õnnestub suurepäraselt, väheneb vananedes koerte töövõime ja reaalselt abi ei pruugi enam väga pikalt olla.

Kui inimese diabeet diagnoositakse ajal, mil peres on juba koer olemas, ongi oluline lähtuda vanuse ülempiirist ja tunnetada, kas pere lemmikul on kõik eeltoodud omadused olemas. Ka lühema koonuga koer võib tööga hakkama saada. Kui koeral kõiki omadusi kohe ei ole, siis hea treener võib ta tööle saada, aga selleks kulub palju rohkem aega ja vaeva.

Koolitus kestab aasta, õpingud on nädalavahetustel. Siseruumides

toimuvad loengud ja lõhnatreeningud, välitingimustes viiakse läbi baaskuulekuse test, mille eesmärk on tagada hüpokoera sotsiaalne sobivus ühiskonda. Lõhnatreeningute jaoks antakse koertele nuusutamiseks näidiseid, mis on võetud marlilapikesele diabeedihaike näo- ja kaelapiirkonda hõõrudes. Nimelt eritab inimese keha madala veresuhkru korral lõhna, mida koer on võimeline tundma. Lõhn marlilapikesel säilib sügavkülmas kuni kolm kuud ning tavalisel külmikutemperatuuril kuni nädala. See on oluline näiteks juhul, kui koer koolitatakse kellegi teise jaoks, keda koolitusel kohapeal ei ole.

Lisaks heale ninale peab koer olema inimesele orienteeritud – tal peab olema suur tahe inimese heaks töötada. Koer peab oma loomult olema ise lahendusi pakkuv, mitte ootama juhiseid peremehelt, kes madala veresuhkru korral ei ole enam ise adekvaatne abi küsima. Peab viima mahlapaki, kommi vms.

Hinnad

- Eestis maksab aastane koolitus ca 1300 eurot.
- Soomes on nn valmiskoolitatud hüpokoera hind 10 000 eurot, aastane koerakoolitus maksab 2200 eurot.

tegutsemist. Hetkel on meie mõlema kõige tähtsam kodune ülesanne Simona enesekindluse kasvatamine – et ta täpselt mõistaks, millal tulla markeerima ning siis ei kardaks ega kõhkleks.”

Aavo enda toidulaud ja elustiil on tänu Simonale tervislikum kui varem. “Hoolin endast rohkem, sest mul on sõber, kelle heaolu sõltub otseselt minust.”

Simona on õpingutega lõpusirgel, kuid Aavo meenutab üht lugu, mis talle siiani pisara silma toob: “Simona oli just minu juurde elama asunud ja koolitusega polnud me veel alustanud. Tegin väikest päevauinakut, kui äkki tundsin, et sõbrake togib mind ja tahab justkui midagi öelda. Olin pisut tusane ja ei tahtnud sugugi ärgata. Kui ma end lõpuks istukile ajasin, sain aru, miks ta seda tegi – mu veresuhkur oli uinaku ajal langenud ohtlikult madalale ja Simona tundis seda!” Aavo sõnul pole mingit kahtlust, et Simona on talle saatuse määratud sõber.

Eesti esimene hüpokoer

Ehkki Eesti esimesed hüpokoerad alles lõpetavad detsembris õpingud, on meil üks diplomeeritud hüpokoer juba tegutsemas. Roxy on kahe ja poole aastane labradori retriiver, ta on koolitatud Eesti Laste ja Noorte Diabeedi Ühingu (ELDÜ) koolituse projektijuhi Britt Petjärve poolt oma tütrele Eliisale.

12aastasel Eliisal diagnoositi esimese tüüpi diabeet vahetult enne nelja-aastaseks saamist. Koera võtmist oli väike Eliisa juba ammu nurunud, kuid lapse diagnoos sundis kõiki pereliik-

meid esmalt uue elukorraldusega harjuma ja neljajalgne sõber tuli perre aastaid hiljem ehk vahe-
tult enne seda, kui tollal ELDÜ jaoks vabataht-
likuna töötanud Britt hüpokoerte koolitusest
kuulis. Oli asjade loomulik käik, et Roxy hakkas
Soomes koolitustel kaasas käima ja sammhaaval
hüpokoera tarkusi omandama. Lapse hüpokoera
puhul koolitatakse esmalt lapsevanem ja teises
etapis kaasatakse laps.

“Kõige rohkem oleme rõõmu tundnud olu-
kordades, kus Roxy on Eliisa öösel üles ajanud,
sest lapse veresuhkur on langenud liiga madalale.
Roxy annab ohust märku tüdrukut ninaga togi-
des,” räägib Britt. Mõistagi on öid, mil ka Roxy
magab sügavalt, sest ta on alles noor ning pärast
aktiivselt veedetud päevi hüpolõhnale kesken-
duda ei suuda, möönab Britt.

“Mind paneb naeratama teadmine, et kui
Roxy on juba praegu lapsele toeks, siis ehk saan
peagi endale lubada täisväärtuslikku ööund,”
ütleb Britt. Roxy hakkas tööle viis kuud pärast
koolitust, hetkel on käsil õpe, mille tulemusena
ei tule Roxy Eliisat mitte ainult hoiatama, vaid
toob talle lisaks glükomeetrile ka mahlapaki.”

“Roxy on kõige sõbralikum, armsam ja truum
koer, keda ma tean!” õhkab Eliisa, kui saab palve
oma lemmikut paari sõnaga iseloomustada.

Britt julgustab inimesi, kes armastavad koeri
ja kel võiks hüpokoerast abi olla, koolitusele
tulema. “Oleme küll laste ja noorte tugiühing,
kuid hüpokoera teema seob meid ka täiskasva-
nutega. Koolitusele pääsevad kõik, kel siiras soov
ja huvi, vanusest sõltumata,” ütleb ta. ✨

Hüpokoer Roxy
toob Eliisale
mahlapaki.

Hüpokoer töö- või koolis

Hetkel puudub Eestis seadus, mis lubab või keelab
lemmikloomi töökohale või kooli kaasa võtta
ja see toimub kokkuleppel tööandjaga.

Tööandja mõistvale suhtumisele aitab kaasa see,
et koolituse läbinud hüpokoerad ei põhjusta töökohal
kellelegi probleeme. Kolleegid ei tohiks
aga hüpokoera koormata liigse tähelepanuga,
kuna see raskendab koera tööd.

Novembri üritused

- 3.-6. XI toimub aianduskeskuses Hansaplant orhideenäitus, kus saab imetleda Eesti erakolleksionääride orhideesid. 4.-6. novembrini on lisaks erakolleksionääride näitusele kohal ka Saksa orhideekasvatajad Liina Orle ja Franz Zeuner ettevõttest Currlin Orchideen.
 - 5. XI on Hansaplantis suur orhideepäev, kus töötubades ja loengutes antakse kasulikke näpunäiteid.
 - 3.-12. XI Tallinna klaverifestival.
 - 4.-5. XI Tõrva sügislaat (Valgamaa).
- 4.-6. XI küpsetatakse Eesti Vabaõhumuuseumis Härjapea talus leiba.
 - 5. XI novembrilaat Paides.
 - 5. XI taimetoidumess Tallinna Kultuurikatlas.
 - 6. XI tähistatakse Eesti Vabaõhumuuseumis mardipäeva.
 - 9.-13. XI Tartu Jazz- ja Rütmimuusika Festival.
- 10.-13. XI Mardilaat Saku Suurhallis.
- 11.-12. XI Järvamaa mess Paide kultuurikeskuses.
- 11.-13. ja 25.-27. XI õpetab käsitöömeister Taimi Puus Eesti Vabaõhumuuseumis Lau poe õmblejanna toas hardangeri-, põimpilu- ja rišeljöõtehnikaid. Õpitoas osalemiseks palutakse registreerida tel 5345 1660.
- 11.-20. XI noorte- ja lastefilmide festival Just Film.
- 11.-27. XI Tallinna Pimedate Ööde festival (PÖFF).
- 12.-16. XI rahvusvaheline lühifilmide festival Sleepwalkers.
- 13. IX Ukraina kultuuripäev Eesti Vabaõhumuuseumis.
- 19. IX vana maamaja päev Eesti Vabaõhumuuseumis Kolu kõrtsis. Täpsem info <http://maarahitektuur.blogspot.com.ee/>.
- 20. XI Kohila kadrilaat.
- 20. XI Eesti Vabaõhumuuseumis tähistatakse kadripäeva.
- 21.-27. XI kodanikualgatust ja kodanikuühiskonda tutvustav nädal.
- 25. XI - 15. XII Jõulujazz Tallinnas.
- 25.-26. XI Betti Alverile pühendatud luulepäevad Jõgeval.
- 27. XI kadripäeva kirbuturg Võrumaal Rogosi mõisas.

Uudiseid ja eelteateid ootab iga kuu 10. kuupäevani toimetaja **Kadri Tramm**. Tel 661 3370, e-post kadri.tramm@maakodu.ee.

Transforming Lives™

	laujanna	okis, kida	neon	jõgi Ukrainas	K	riigi ametite register											
Lõuna-Ameerika linn																	
märkmik																	
Egiptuse päikesejumal			rahaühik														
			vette kukumise hää														
kriipstäht		põhiseaduskomisjon								National Party of Europe							
		5. ja 7. vokaal															
valitseja tiitel islamaades							Läti jõgi	kala	Skandinaavia mehenimi	apteegikett	puidust kapp	teise nimega	puuvili		positiivne	ehk	
taim pildil														heelium			
														Nacionalie Zemes Tarnyba			
amper		raadius		raviv													ilma nimeta
		näo osa		rõhuühik													
	vene mehenimi					Juudi AV pealinn Venemaal											
	naisenimi					inimese koht enne sündi											
Eesti linn								Šoti kuninganna Mary ... laht Saaremaal								imaginaarühik	
																kett	
eetika kategooria			filosoofia-doktori kraadi lühend	ameriitsium			aasta								ante meridiem		
				end partei Eestis			hokiliiga								sinu		ölle tüüp
reede		väiklaselt täpne													aktsiaselts	väike liikumine	
		jalgpalli organisatsioon														sündinud	
taim pildil																lemmikloom, ingl k	
																fosfor	
taim pildil																kuiv männimets	
	floor			Eesti bänd													purjeka manööver
	ETV majandussaad		džässilauljatar	liisk													
nutikas, leidlik																	poeg
																	nässu, segamini
esivokaal		vald Põlvemaal															
		sügav väljahingamine															
taim pildil																	
teie, sks k				... Luga sadam													
				kahene muusikaansambel													
ajakiri lmine ...																	c-noot
aasta		ilma sarvedeta															
		3. vokaal															
Läti bistrokett																	hapnik

Lahendusi ootame 15. novembrini aadressil **Maakodu, Narva mnt 13, 10151 Tallinn** või e-posti teel kristel.kirss@maakodu.ee. Lisage vastuse juurde ka oma selle numbri lemmiklugu.

Õige vastus oli: "Toorelt mürgised seemned, udulehtrik, külmasen, põdramokk, männiriisikad." Loosi tahtel võitis auhinna Anne Lehtla, kes saab tänutäheks Virve Roosti raamatu "Toalilled". Järgmise ristsõna lahendaja auhinnaks on Elle Ahse "Iiris" kirjastuselt AS Ajakirjade Kirjastus.

LÄHEB LIBEDAKS?

AVANT[®] on õigel teel.

Avantil on igale mudelile üle 100 töövahendi igaks aastajaks.

- Lume ja libeduse tõrjeks
- Farmi- ja tallitöödeks
- Linnaholduseks ja haljastustöödeks
- Lammutamiseks ja ehitamiseks

MÜÜK JA HOOLDUS:

Sami Masinakeskus OÜ

SAUE 76505, Tule 20. Tel 670 962, 528 2732, 521 8462

VALGA 68204, Petseri 40. Tel 524 1759

www.sami.ee

Vaata ka: www.avanttecho.com/www/ee

SAMI
MASINAKESKUS

www.folkart.ee

Eesti Rahvakunsti ja Käsitöö Liit

EESTI
KÄSITÖÖ

10. nov 12-19

11. nov 10-21

12. nov 10-19

13. nov 10-16

■ UUS!
Saare maakonna
päev

MardiLaat

10.- 13. november

Saku Suurhall

■ **Käsitöö ÖÖ**
reedel 18-21

Toetajad

TALLINNA
KULTUURIAMET

EESTI KULTUURKAPITAL

■ Rahvarõivaste esitus

■ Etnomood

■ IVO LINNA ja
ANTI KAMMISTE

Alati avatud

Eesti Käsitöö Kodu Vene 12

Eesti Käsitöö Maja ja Galerii Pikk 22

Allikamaja Käsitöö Lühike Jalg 6a